

Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Juridiska Institutionen
Examensarbete Juristprogrammet
30 högskolepoäng
Höstterminen 2013

Kränkande behandling i skolan

-

En analys av skolans ansvar att skydda sina elever
från varandra

Malin Henriksson
Ämnesområde: Förvaltningsrätt

Handledare: Ann-Charlotte Landelius
Examinator: Thomas Erhag

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
Förkortningar	5
1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsningar.....	8
1.4 Metod och material	8
2. Mobbning, elever och huvudmän.....	10
2.1 Olika typer av kränkningar	10
2.1.1 Kränkande behandling	10
2.1.2 Trakasserier	11
2.1.3 Mobbning.....	11
2.1.4 Val av begrepp.....	11
2.2. Elever	12
2.3 Huvudansvarig för skolan.....	12
2.3.1 Historik.....	12
2.3.2 Kommunaliseringen av skolan	13
2.3.3 Dagens huvudmän	14
2.3.4 Rektor	15
2.3.5 Utbildningssamordnare	16
2.3.6 Övrig personal	16
2.4 Ansvarig vid kränkande behandling och trakasserier	16
2.5 Sammanfattning	17
3. Det förebyggande arbetet	18
3.1 Lagstiftning på området	18
3.1.1 Skollagen	18
3.1.1.1 Läroplanen	18
3.1.2 Diskrimineringslagen	19
3.2 Skolans uppdrag	19
3.3 Aktiva åtgärder enligt SL och DL	21
3.3.1 Att förhindra och förebygga.....	21
3.3.2 Främjande arbete	22
3.3.3 Plan mot kränkande behandling och trakasserier.....	23
3.3.3.1 Utarbetandet av planer	24
3.3.3.2 Konsekvenser vid avsaknad av handlingsplan.....	25
3.3.4 Effekt av förebyggande arbete.....	25
3.3.5 Elevhälsan	26
3.4 Sammanfattning av det förebyggande arbetet	27

4. Skyldighet vid kränkande behandling och trakasserier	28
4.1 Inledning	28
4.1.1 Olika situationer av kränkande behandling	28
4.1.2 Internetmobbing	29
4.2 Anmälningsplikt.....	29
4.3 Utredningsplikt.....	30
4.3.1 Hur långt sträcker sig utredningsplikten?	30
4.3.2 Dokumentation	31
4.4. Disciplinära åtgärder.....	32
4.4.1. Kvarsittning och utvisning ur klassrummet.....	33
4.4.2 Utredning och skriftlig varning.....	34
4.4.3 Tillfällig och permanent omplacering av en elev.....	34
4.4.4 Omhändertagande av föremål	35
4.4.5 Avstängning från skolan.....	35
4.5 Polisanmälan vid brott.....	36
4.6 Sammanfattning av skolans ansvar	36
5. Elevens möjlighet att själv agera	38
5.1 Skolplikt och dess omfattning	38
5.1.1 Befrielse från skolgång.....	39
5.2 Anmälan till BEO eller DO	39
5.2.1 Anmälan till BEO.....	39
5.2.2 Anmälan till DO	41
5.3 Repressalier.....	42
5.4 Att stämma huvudmannen vid domstol	42
5.4.1 Vid mål gällande kränkande behandling.....	42
5.4.2 Vid mål gällande trakasserier.....	44
5.5 Preskription	44
6. Rättsfall	46
6.1 Fall 1 - BEO mot Göteborgs stad (HovR för Västra Sverige mål nr. T3021-11).....	46
6.2 Fall 2 - BEO mot Göteborgs stad (HovR för Västra Sverige T3724-10)	48
6.3 Fall 3 - BEO mot Vimmerby kommun (Göta Hovrätt T 48-13)	50
6.4 Kommentarer på rättsfallen.....	51
6.4.1 Den tid som kränkningarna pågått.....	52
6.4.2 De inblandade eleverna	52
6.4.3 Utredningspliktens uppfyllande	54
6.4.4 Användandet av disciplinära åtgärder	55
6.4.5 Skadeståndets storlek.....	56
6.4.6 Sammanfattande kommentarer på rättsfallen	57
7. Sammanfattande kommentarer	60
8. Källförteckning	65

Förkortningar

BeL	Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever
BEO	Barn- och elevombudsmannen
BrB	Brottsbalken
BRÅ	Brottförebyggande rådet
DL	Diskrimineringslagen
DO	Diskrimineringsombudsmannen
FL	Förvaltningslagen
FN	Förenta Nationerna
HT	Höstterminen
KL	Kommunallagen
Lpo 94	Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet
LGR 11	Den nya läroplanen
KL	Lag om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål
OSL	Offentlighets- och sekretesslag
PL	Preskriptionslagen
SI	Skolinspektionen
SkL	Skadeståndslagen
SkIL	Skollagen
SV	Skolverket
VL	Vapenlagen
VT	Vårterminen

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I Sverige omfattas alla unga i grundskoleåldern av skolplikt. För att uppfylla sin skolplikt är därför alla barn i åldern sju till sexton år tvungna att spendera närmare en tredjedel av sin tid i skolan. Skolplikten är inte endast en skyldighet för unga att gå i skolan utan den kan även ses som en rättighet för eleverna att få lära sig det som krävs för att bli kompetenta och ansvarstagande vuxna. För många elever består skolan till största del av undervisning och kamratskap men för andra elever är mobbning och trakasserier ett stort problem. Uppemot var tionde elev känner sig mobbad av sina skolkamrater under perioder av sin skolgång.¹ Mobbningen och det obehag som den orsakar för eleven finns närvarande varje dag som de spenderar i skolans lokaler och kan skada eleven både psykiskt och fysiskt. Den otrygghet som mobbning medför för eleven kan även försvåra för dem att finna den ro i arbetsmiljön som krävs för att klara av sina studier och uppnå de mål som ställs upp i skolan.

Mobbning är en problematik som har funnits i alla tider och det krävs oftast inte mycket för att en elev ska bli utsatt. Ett annorlunda utseende, kläder, etnicitet eller vikt är exempel på sådant som kan göra att en elev blir mobbad av sina skolkamrater. Dagens tekniska utveckling har även gjort att mobbningen har möjlighet att fortsätta utanför skoltid och utanför skolans lokaler då de flesta unga idag äger en mobiltelefon eller använder sig av sociala medier på sin fritid. Att många av dagens mobbade saknar en fristad gör dem desto mer utsatta och gör det ännu mer angeläget för skolan att ta tag i mobbning innan den går för långt.

De senaste åren har media uppmärksammat olika varianter av mobbning och trakasserier som skett mot elever. Det har varit både sådana som skett via sociala medier, exempelvis via instagram så som vid de uppmärksammade händelserna som ägde rum vid Framtidsgymnasiet i Göteborg i december 2012 där ett stort antal elever blev uthängda genom bilder och kränkande texter på bildforumet instagram.² Mobbning som istället har tagit fysisk form har också uppmärksamrats i och med medias rapportering av den misshandel som skett mot elever som gått på internatskolan Lundsberg i samband med deras nollningsaktiviteter.³ Dessa

¹ BRÅ rapport 2005:4 s. 37

² Göteborgs tingsrätt, målnr. B 705-13

³ Värmlands tingsrätt, målnr. B 3800-13

två fall visar på olika situationer som kan inträffa och hur olika uttryck mobbning kan ta beroende på var och i vilket sammanhang den sker.

Att skoldagarna ska präglas av rädsla och otrygghet är någonting som lagstiftaren inte vill ska förekomma och i den nya skollagen, SkIL, har den tidigare skrivningen om mobbning blivit skarpare. 6 kap 10 § SkIL stadgar att de ansvariga i skolan är skyldiga att anmäla, utreda och vidta åtgärder när elever blir mobbade. Det gäller så fort som kännedom fås om att en elev anser sig ha blivit utsatt för mobbning så det krävs inte mycket för att skolan ska bli skyldig att agera. Trots den hårda skrivningen i lagen utsätts fortfarande många elever för dagliga kränkningar vilka det borde råda nolltolerans mot.

Förutom de fall som nämnt ovan har media även uppmärksammat fall där elever som blivit utsatta för mobbning utan att ha fått tillräckligt hjälp av skolan i efterhand har fått rätt mot de ansvariga och där skolinspektionen har belagt huvudmannen att betala skadestånd till eleven. Att skolan misslyckas till den graden i sitt arbete mot mobbning får ses som ett stort misslyckande för kommunen och de ansvariga. Att det även förekommer fall där den drabbade eleven måste gå till domstol för att få huvudmannen att ta sitt ansvar och betala ut skadestånd kan ses som en andra kränkning av eleven och dess person.⁴

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med min uppsats är att belysa den skyldighet som finns för personal inom skolan att ta tag i och agera mot mobbning på skolan. Jag kommer även att se över de skyldigheter som finns för skolan att förhindra och arbeta förebyggande för att mobbning inte ska uppstå bland eleverna på skolan. Jag kommer att belysa de konkreta skyldigheter som finns utskrivna i de relevanta lagarna för skolområdet, vilka möjligheter de ger och vem det är som har ansvaret för att åtgärder vidtas. Även så vill jag se vad för konsekvenser som kan bli aktuella ifall att skolan inte tar sitt ansvar när det gäller att uppmärksamma och förebygga mobbning.

Jag kommer koncentrera mig kring tre frågeställningar på området som rör skolans ansvar att vara proaktiva och aktiva men även den enskildes möjlighet att hävda sin rätt mot skolan och det är de följande:

1. Vilka förebyggande insatser ska och kan skolan och dess personal vidta för att undvika att mobbning uppstår?

⁴ SVT:s hemsida: <http://www.svt.se/nyheter/sverige/mobbad-tvingas-till-domstol>

2. Hur bör skolan agera när en elev har blivit/blir utsatt för mobbning?
3. Vad för möjligheter finns det för den enskilda eleven att agera och hantera en situation där den blir mobbad?

1.3 Avgränsningar

Mobbning och trakasserier drabbar många elever oavsett ålder och nivå där de studerar. Självklart drabbas även vuxna i vissa fall och de kan ses som elever inom vissa studieformer. För att inte ämnet ska bli för brett och svåröverskådligt kommer jag att avgränsa min uppsats till att gälla grundskolan och dess elever. Trots att mobbning även förekommer på gymnasiet vill jag koncentrera mig till det som gäller för elever i årskurs 1-9 då de omfattas av skolplikt. Deras avsaknad av möjlighet att hoppa av skolan eller avstå från att närvara vid undervisningen, även om deras situation skulle uppfattas som outhärdlig, gör deras situation mer angelägen att se över och diskutera. Eftersom eleverna är tvingade att befinna sig i skolan och dess lokaler så borde det teoretiskt sett göras mer för att deras tillvaro ska bli uthärdlig med tanke på skolplikten och elevers rätt till lärande jämfört med elever på gymnasiet och senare utbildningssteg som är frivilliga för eleven.

Jag vill även koncentrera mig till det ansvar som finns inom skolan. Vid allvarliga kränkningar kan det självklart bli aktuellt att polisanmäla den elev som begår handlingarna. Då merparten av eleverna i grundskolan är under 15 år och inte är straffmyndiga skulle uppsatsen ta en helt annan vändning än tanken var från början om fokus skulle förflyttas till minderåriga förövare. Därför kommer ingen djupare analys göras av det området. Jag kommer även att begränsa mig till att främst se hur det fungerar i de kommunala grundskolorna. Det finns många fristående skolor i Sverige och dessa drivs av en enskild huvudman som kan vara både en enskild person eller ett aktiebolag istället för att ligga under den kommunala verksamheten. Därför kommer jag att hålla min granskning inom den kommunala skolan där det är lättare att peka ut den person som är huvudman och ansvarig för skolans verksamhet. Dock finns samma möjligheter för elever i privata friskolor att anmäla missförhållanden och bristande agerande hos den enskilde huvudmannen.

1.4 Metod och material

För att ta reda på hur lagstiftningen på området är utformad kommer jag att studera den nya SkIL, dess förarbeten och kommentar för att få en bild om vad syftet med lagen är. Även så kommer jag se om några större förändringar i skolans skyldigheter har tillkommit när lagen

uppdaterades år 2010. Jag kommer att studera förordningar, råd och föreskrifter som getts ut på området. Jag kommer även att studera den litteratur som finns och domar som gäller fall av mobbning samt övrigt material som är av relevans för mitt uppsatsskrivande.

Uppsatsen inleds med en deskriptiv del där jag beskriver olika begrepp och ansvar som finns inom skolområdet för att lägga en grund för kommande kapitel. Därefter kommer jag i den mån det är möjligt behandla frågeställningarna en och en och belysa de skyldigheter i lagstiftningen som finns på dessa områden. Reglerna kommer antagligen att sammanfalla under vissa av frågeställningarna men det kan vara svårt att undvika. Jag kommer även se hur de domar som finns på skolområdet är utformade under den tredje frågeställningen och elevens möjlighet att få skadestånd från skolan. I en slutlig del kommer jag att sammanfatta och diskutera de som jag har kommit fram utifrån de rättsfall som jag valt att ta upp och vad det finns för eventuella brister med lagstiftningen för eleverna.

Jag kom under arbetets gång fram till att det var svårt att få fram ärenden som Barn- och elevombudsmannen, BEO, har utrett och tagit ställning i. Statistik över deras ärenden går att finna på deras hemsida med ärendena finns diarieförda endast efter anmälningens natur. Det går att kräva ut handlingar för deras ärenden då de är allmänna handlingar men det är tidskrävande och dyrt att begära ut olika handlingar på måfå då man inte på förhand kan se vilka av de över 1000 ärenden från förra året som är relevanta för min uppsats. För att ta fram relevanta avgöranden som kan jämföras med varandra och passar in de avgränsningar som jag valt att ha i uppsatsen hade mer information behövts kring dessa då det är väldigt svårt och tidskrävande att leta i blindo. Därför har jag valt att se närmare på några fall från hovrätten där skolan har motsatt sig BEO:s bedömning och skadeståndkrav och ärendet har gått vidare till domstol då dessa domar finns mer lättillgängliga.

2. Mobbing, elever och huvudmän

2.1 Olika typer av kränkningar

Det finns ett flertal olika begrepp som brukar användas när man talar om nedsättande handlingar som kränker ett barn eller en elev. Det är syftet som förövaren har med sitt agerande som är det som skiljer de olika handlingarna åt. För att se skillnaderna mellan de olika begreppen är det relevant att reda ut de uttryck som det vanligen talas om och klargöra de skillnader som finns mellan dessa typer av kränkningar.

2.1.1 Kränkande behandling

Det begrepp som används i SkIL när en elev blir illa behandlad av en annan elev eller personal på skolan är ”kränkande behandling” och i lagtexten beskrivs det såsom: ”ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt DL kränker ett barn eller en elevs värdighet”, 6 kap 3 §. Det som främst skiljer uttrycket kränkande behandling från mobbing är att även enstaka tillfällen då en elev blir dåligt behandlad räknas in. Tröskeln för att anses ha blivit utsatt för kränkande behandling är därmed lägre än den när det kommer till mobbing. Skolverket har i en av sina rapporter valt att exemplifiera vad som kan ses som kränkande behandling och har gjort en uppräkningslista som även visar på vilka olika sorts beteenden mot en annan elev som kan anses vara kränkande:

”Kränkande behandling är när barns eller elevers värdighet kränks vid enstaka tillfällen. Dessa handlingar kan utföras av en eller flera personer och riktas mot en eller flera. Kränkningar kan vara synliga och handfasta, men också dolda och subtila. De kan uttryckas genom nedsättande tilltal, ryktesspridning, förlöjligande eller fysiskt våld. Att frysa ut någon eller hota någon räknas också som kränkning”.⁵

Skolverkets uttalande klargör att kränkande behandling kan vara både verbala, fysiska och psykiska. Trots att definitionen för kränkande behandling är vid och kan omfatta många tänkbara scenarion kan det vara svårt att avgöra exakt var gränsen går. Exempelvis har BEO och Skolinspektionen, SI, i ett beslut uttalat att en elev som känt sig kränkt på grund av att ha

⁵ Skolverkets rapport nr. 353 s. 10

fått snö upptryckt i sitt ansikte i samband med ett snöbollskrig inte skulle anses ha fått sin värdighet kränkt då denne kunde ha valt att inte delta i leken.⁶

2.1.2 Trakasserier

Om den kränkande behandlingen har samband med någon av diskrimineringsgrunderna som man finner i diskrimineringslagen, DL, räknas de som trakasserier istället för kränkande behandling. Om en elev skulle bli sämre behandlad av skolan på de grunderna är det diskriminering. De sju diskrimineringsgrunder som räknas upp i lagtexten är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder, 1 kap 1 § DL. Precis som för kränkningar som inte botten sig i DL råder det nolltolerans när det gäller trakasserier inom skolans verksamhet.

2.1.3 Mobbning

Mobbning anses vara kränkande behandling som en eller flera personer utsätter någon annan för med syfte att orsaka denna person skada eller obehag. Detta omfattar exempelvis nedsättande ord i text eller tal, slag, annan sorts ovälkommen kropplig kontakt eller utfrysning. Definitionen är samma som den som tidigare getts för kränkande behandling då det i praktiken rör sig om samma sak men för att handlingarna ska anses vara mobbning ska det vara upprepande och återkommande handlingar som pågår under en längre tid. Ordet mobbning används inte i den nya SkIL utan där väljer man att istället använd sig av begreppet kränkande behandling.

2.1.4 Val av begrepp

Uttrycket kränkande behandling kan konstateras vara mer omfattande än mobbning då det även omfattar enstaka händelser som en elev utsätts för. För att något ska räknas som mobbning krävs att det är upprepade trakasserier och kränkande behandlingar av en elev. Begreppet mobbning används oftare i talspråk för att beskriva vad en elev utsätts för och kan anses omfatta båda de andra begreppen. I fortsättningen kommer jag dock att främst använda mig av begreppet kränkande behandling då det är det som SkIL väljer att använda sig av och begreppet trakasserier om det gäller diskriminering enligt DL.

⁶ Beslut från SI, dnr. 2009:2012

2.2. Elever

Enligt 1 kap 3 § SkIL är en elev den som deltar i utbildning enligt SkIL med undantag för barn i förskolan. Begreppet elev omfattar de som studerar vid samtliga skolformer samt vid fritidshem, trots att fritidshemmet inte är en skolform. Även en vuxen person kan omfattas av elevbegreppet så det är inte endast reserverat för barn och unga.⁷

Då jag kommer att koncentrera mitt skrivande till unga som går i den obligatoriska skolan kommer jag att använda mig av begreppet elever i min text och då åsyfta barn som går i årskurs 1-9 i grundskolan.

2.3 Huvudansvarig för skolan

2.3.1 Historik

För att förstå varför ansvarsfördelningen inom skolan ser ut som den gör är det relevant med en kort historisk tillbakablick över hur skolväsendet och främst grundskolan har utvecklats i Sverige under de senaste århundradena. Genom det förstår man bättre varför dagens ansvarsfördelning uppkommit.

Utbildningsväsendet började ta form i Sverige under 1600-talet och vid den tidpunkten spelade kyrkan en viktig roll då det var de som la grunden till att vår nuvarande skola uppstod. Kyrkan var de första som ställde krav på att föräldrar var skyldiga att se till att deras barn fick undervisning och från 1700-talet och under lång tid framöver var det också barnets vårdnadshavare som bar ansvaret att se till att deras barn fick undervisning. Redan då fanns det allmänna läroverk och frivilliga folkskolor men alla barn skrevs ej in i dessa. De barn som inte hade möjlighet att gå i läroverk eller folkskola var förvisade till att förlita sig på att deras föräldrar skulle ansvara för deras undervisning.

År 1842 kom en skyldighet för församlingar och socknar att inrätta folkskolor i och med att stadgan om folkundervisning kom till. Den stadgan var början till att staten tog mer och mer ansvar för skolväsendet och deras ansvar utökades till att även omfatta inrättande och bekostande av seminarier.⁸ Kort därefter bildades en statlig folkskoleinspektion, föregångare till dagens skolinspektion, med ansvar att sköta tillsynen av folkskolorna. De kommande

⁷ Prop. 2009/10:165 s. 214 ff

⁸ Boström s. 61 ff

decennierna minskade kyrkans inflytande över skolväsendet och staten kom att överta hela styrningen av skolorna.⁹

Då det fanns flera parallella system för skolan ville staten skapa ett gemensamt system för att alla elever skulle få en jämförbar utbildning oavsett var i landet de fick sin utbildning samt att alla elever skulle gå tillsammans under de första skolåren. Flera utredningar gjordes under de första årtiondena av 1900-talet men det tog lång tid för partierna att enas i frågan. En kompromiss kom till som partierna slutligen kunde enas kring år 1962. Det förslaget innebar en gemensam skolgång under de första sex åren för alla elever. Den kompletteras med att eleverna kunde välja till att läsa årskurs sju och åtta och därefter göra ett linjeval till sitt tionde år. Kommunen blev huvudman för grundskolan även om staten behöll en stor del av ansvaret på nationell nivå. Exempelvis låg arbetsgivarrollen fortfarande uppe hos staten och merparten av pengarna till drivandet av skolorna kom från staten.¹⁰

2.3.2 Kommunaliseringen av skolan

Under perioden från slutet av 60-talet och fram till mitten av 80-talet gjordes flera statliga utredningar på skolområdet. De hade till syfte att se över möjligheterna att flytta ner ännu mer av ansvaret för skolan på kommunerna. Trots den utökade bestämmanderätt som kommit till kommunerna under tidigare år ville man nu se över möjligheterna för att flytta ner ansvaret till de enskilda rektorsområdena. Önskan om att decentralisera skolan var stor och det ansågs lämpligt att kommunerna skulle få ökad frihet att utveckla sin skola efter lokala förutsättningar.¹¹

Utredningen som startade år 1986 gavs namnet ”Styrningsberedningen” och deras betänkande i decentraliseringsfrågan ledde till att regeringen la fram en proposition om förändring av ansvarsfördelningen inom skolan. Förslaget i propositionen var att fokuset i skolan skulle förflyttas från regelstyrning till målstyrning. Det övergripande ansvaret skulle lämnas kvar på statlig nivå för att försäkra att undervisningen som gavs runt om i landet skulle hålla en jämn kvalitet. En detaljstyrning från högre nivå ansågs hämma kommunerna att finna nya, bättre vägar för att nå målen inom skolan. Statens hade fram tills slutet på 1990 ett arbetsgivaransvar för bland annat lärare och skolledare men det upphörde vid utgången av året då den nya ansvarsfördelningen för stat och kommun trädde i kraft. Det ansvar som förblev kvar på

⁹ SI:s hemsida: <http://www.skolinspektionen.se/sv/Om-oss/Var-verksamhet/Historik/>

¹⁰ Boström s. 62

¹¹ Boström s. 63

regeringen och riksdagens bord var att ange de nationella mål som kom att gälla för hela landet. Dessa angavs sedermera i lag och i läroplanerna medans kommunen hade ansvaret för att se till att deras genomförande följer de regler som fanns.¹²

Statens skolverk bildades för att utveckla, uppfölja, utvärdera och utöva tillsyn.¹³ Statens skolinspektion utövar även tillsyn över skolverksamheten och ansvarar för kvalitetsgranskning. Under skolinspektionen finner man BEO som ska hjälpa elever som blivit utsatt för kränkande behandling inom skolan.¹⁴

2.3.3 Dagens huvudmän

Huvudmannen för skolverksamheten är kommunen och den ansvarar för att verksamheten bedrivs på ett korrekt sätt utifrån den lagstiftning och de föreskrifter som finns på området. I 2 kap 2 § SkIL stadgas det att ”skolan är en kommunal angelägenhet och kommunerna är huvudmän för grundskolan”. Huvudmannen ansvarar även för att de anställda och uppdragstagare som finns i verksamheten driver den enligt gällande rätt.¹⁵

Inom kommunen skall det finnas nämnder och det är dessa som fullgör de uppgifterna som faller på kommunen utifrån bestämmelserna i SkIL enligt Kommunallagen, KL, 3 kap 2-4 §§. Nämnderna ska se till att de mål och riktlinjer som ställts upp för verksamheten följs, 6 kap 7 § KL. Det är viktigt att huvudmannen försäkrar att samtliga uppgifter som faller på kommunen täckas upp av nämnderna eller kommunstyrelsen så att ingen del av ansvaret faller mellan stolarna.

När det gäller skolområdet finns det tydliga och detaljrika nationella dokument med målen för undervisningen. Kommunen och nämnden behöver med andra ord inte upprätta egna dokument eller göra en egen skolplan där dessa mål upprepas.¹⁶ Det är en förändring jämfört med den gamla SkIL från innan 2010 där planer skulle finnas även på kommunnivå och dessa skulle tas av kommunfullmäktige.

¹² Appelberg, Carlson s. 8

¹³ Boström s. 64

¹⁴ Boström s. 77

¹⁵ Appelberg, Carlson s. 37

¹⁶ Boström s. 79

I vissa fall kan det även vara ett landsting eller staten som är huvudman för en skola. Exempelvis är staten huvudman för sameskolan och Landstinget Dalarna är huvudman för Naturbruksgymnasiet i Älvdalen.¹⁷

Som framgår i inledningen till uppsatsen kan huvudmannen även vara ett aktiebolag, en stiftelse eller en ideell förening. Privata skolor har funnit i Sverige under lång tid och de får också statsbidrag för att bedriva sin verksamhet. Ansökan att starta en friskola görs hos Skolverket som även ansvarar för att utöva tillsyn över dessa skolor. Antalet friskolor har ökat i Sverige under senare år och allt fler av eleverna idag väljer att gå i friskola framför de kommunala alternativen.¹⁸

2.3.4 Rektor

När det kommer till den pedagogiska verksamheten i skolan är det rektor som bär ansvaret för samordning och ledarskap inom den aktuella skolenheten, 2 kap 9 § SkIL.¹⁹ Ledningsansvaret får ej delas upp på flera personer utan det ska framgå klart och tydligt vem som är rektor. Den som är rektor ska ha bevisad pedagogisk insikt genom utbildning eller erfarenhet. Den kommunala nämnden har möjligheten att delegera ner ansvarsområden inom verksamheten till rektor. Dock finns det begränsningar i delegeringsrätten. När det gäller ekonomiska ramar och verksamhetens organisation får detta inte delegeras ner.²⁰

Inom skolenheten är rektor den som har det yttersta ansvaret att verksamheten stämmer överens med de nationella målen för skolan och strävar efter att uppnå dessa. Den nya SkIL tydliggjorde rektors ansvarsområde jämfört med den tidigare lagstiftningen då det hade visat sig att rektor i många fall ej fungerade som pedagogiska ledare. Rektor får besluta självständigt i de frågor som rör skolenhetens inre organisation, 2 kap 10 § SkIL. Exempel på det är disciplinära åtgärder som rör elever, 5 kap 14 § SkIL.

Beslut som rör enskilda studenter ska hanteras av rektor då de ofta innefattar myndighetsutövning. Rektor har även det yttersta ansvaret att förebygga, utreda och åtgärda fall av kränkande behandling inom skolans verksamhet. Även så faller ansvaret för kvalitetsarbete och utarbetande av lokala ordningsregler på rektor.

¹⁷ Boström s. 70

¹⁸ Boström s. 64 ff

¹⁹ Appelberg, Carlson s. 25

²⁰ Boström s. 79

2.3.5 Utbildningssamordnare

I DL används inte benämningen huvudman utan istället använder man begreppet utbildningssamordnare, 2 kap 5 § DL. Begreppet omfattar den som bedriver verksamhet som avses i SkIL eller annan utbildningsverksamhet. Den som är anställda eller uppdragstagare i verksamheten ska likställas med utbildningsanordnaren när de handlar inom ramen för anställningen eller uppdraget.²¹ Det ansvar som ligger på utbildningssamordnaren är därmed detsamma som huvudmannen har utifrån SkIL.

2.3.6 Övrig personal

Lärarna har ett stort ansvar inom skolenheten. De är ansvariga att planera sin undervisning, genomföra den tillsammans med eleverna och se till att de uppnår de kunskapsmål som ställts upp i läroplanerna och på nationell nivå. De ska även avsätta tid till att utvärdera den undervisning som de hållit i för att finna eventuella brister och förbättringsmöjligheter. De har också myndighetsutövning i vissa av sina arbetsuppgifter, exempelvis vid betygsättning av elevernas prestationer. Även att visa ut elever från klassrummet eller att omhänderta föremål räknas in i myndighetsövningen.

Rektor kan delegera uppgifter till övrig personal inom skolenheten ifall de har nog med kompetens att klara av det. Lärarna är de som är närmast eleverna i den dagliga verksamheten och de har möjlighet att fånga upp information om elevernas välmående och eventuella pågående kränkande behandling.

2.4 Ansvarig vid kränkande behandling och trakasserier

Huvudmannen ansvarar för att personalen fullgör de skyldigheter som anges i kapitlet gällande kränkande behandling, 6 kap 5§ SkIL. Det gäller oavsett om huvudmannen är kommunen, en enskild juridisk eller fysisk person.²² Huvudmannen ansvarar för samtlig personal dvs. både sina anställda och övriga uppdragstagare i verksamheten. Det som omfattas av huvudmannens ansvar är försummelser eller felaktigt agerande inom ramen av tjänsten men även sådant agerande som har samband med tjänsten. En lärare som betar sig försumligt utanför sin tjänst kan därmed orsaka ett ansvar hos huvudmannen trots att det skett utanför ordinarie skoltid. Även utbildningssamordnaren ansvarar för eventuell kränkning som

²¹ Fransson, Stüber s. 252

²² Clevesköld, Jernelöv, Orrsten, Okada s. 271

en lärare utsätter en elev för utanför skoltid om man kan anse att det har ett samband med tjänsten.²³

Det utvidgade ansvaret gäller inte all personal. Vad personer som inte har direktkontakt med eleverna gör utanför skolan omfattas ej av huvudmannens ansvar. Till sådan personal kan exempelvis skolans vaktmästare räknas. Huvudmannens ansvar omfattar även anonyma fel där man inte kan fastställa vem som orsakat skadan men man vet att det är någon inom verksamheten. Under ansvaret faller även s.k. kumulativa fel, dvs. mindre oaksamheter hos flera personer i personalen men där de sammanslaget orsakar en oacceptabel brist i verksamheten.²⁴

2.5 Sammanfattning

Huvudmannen är den som har det slutgiltiga ansvaret när det kommer till kränkande behandling och trakasserier. Dock så är det i de flesta fall rektor och personal på skolan som i praktiken ansvarar för att allting i skolan löper på som det ska och att bestämmelserna i SkL ej glöms bort. Personalen som möter eleverna i den vardagliga undervisningen har störst möjlighet att märka av problem och är även ofta de inom skolan som tar det första initiativet vid sådana upptäckter .

²³ Fransson, Stüber s. 252ff

²⁴ Clevesköld, Jernelöv, Orrsten, Okada s. 272

3. Det förebyggande arbetet

3.1 Lagstiftning på området

Det ansvar som åligger skolan att förebygga kränkande behandling och trakasserier är lagstadgat och finns främst i två lagar nämligen SkIL och DL. Innan år 2009 fanns bestämmelser om kränkande behandling och trakasserier av barn och elever i en egen lag som hette lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever, BeL. Den lagen kom till då man identifierade att det fanns ett större behov av skydd för elever och barn inom skolan än det som gavs vid dåvarande tidpunkt. Även så ville man ge elever förutsättningar att lättare kräva huvudmannen på skadestånd då denne brustit i sitt ansvar jämfört med när man fick utgå från skadestångslagens kriterier för uppkommen skada.

I BeL beskrevs vad som räknades som trakasserier och kränkande behandling av barn och elever och vilket ansvar som skolan hade att utreda dessa händelser. När rektor eller annan personal på skolan fick kännedom om att ett barn eller elev ansåg sig ha blivit kränkt skulle omständigheterna där i kring utredas och de åtgärder som skäligen kunde krävas för att hindra fortsatta trakasserier eller kränkande behandling skulle vidtas.

Lagen var inte gällande under lång tid då den upphörde i och med att DL trädde i kraft år 2008. Bestämmelserna gällande trakasserier av barn och elever fördes över dit. De bestämmelser som gällde kränkande behandling som ej hade samband med någon av diskrimineringsgrunderna fördes över till ett eget kapitel i SkIL, 14 a kap. När den nya SkIL trädde i kraft fördes reglerna över till 6 kap.

3.1.1 Skollagen

Kapitel 6 i SkIL är det kapitel som behandlar skolans ansvar vid kränkande behandling av elever. 6 kap 1 § SkIL beskriver kapitlets ändamål, nämligen att motverka kränkande behandling inom skolan. Bestämmelserna i kapitlet är indispositiva så alla avtalsvillkor som kan komma att inskränka det rättigheter eller skyldigheter som utgår från kapitlet ska anses vara ogiltiga, 6 kap 4 § SkIL. Det ska inte finnas någon möjlighet för skolans personal eller huvudmannen att komma runt bestämmelserna om att åtgärda upptäckt kränkande beteende.

3.1.1.1 Läroplanen

Enligt kap 1 § 11 SkIL ska det finnas en gällande läroplan för varje skolform. Den ska utgå från bestämmelserna som återfinns i SkIL. Under hösten 2011 ersattes den gamla läroplanen Lpo 94 med en ny och uppdaterad läroplan, Lgr 11, i och med att den nya SkIL trätt i kraft. Läroplanen är ett styrdokument som kommer från Skolverket. Förutom bestämmelserna i SkIL är Lgr 11 det viktigaste styrdokumentet för verksamheten i skolan. Det är uppdelat i tre delar: skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer för utbildningen samt kursplaner som kompletteras med kunskapskrav. Stycket om skolans värdegrund och uppdrag är fastställt av regeringen och den uppdaterade versionens värdegrund är snarlik den gamla i Lpo 94. Även i denna version skrivs det in att trakasserier och annan kränkande behandling aktivt ska motverkas inom skolväsendet.

Skolan kan vid sidan av SkIL och Lgr 11 ha egna policydokument och planer för sin verksamhet med förutsättning att de inte bryter mot bestämmelserna i den nationella läroplanen. Där kan skolan välja att utveckla målen, konkretisera och ställa upp egna mål för sina elever.²⁵

3.1.2 Diskrimineringslagen

DL:s syfte är att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett om man omfattas av en diskrimineringsgrund eller ej, 1 kap 1 § DL. Lagen är tvingande, kap 1 § 3. De sju diskrimineringsgrunder som omfattas av lagen är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Under 2009 tillkom två nya diskrimineringsgrunder, ålder och könsöverskridande identitet eller uttryck. Skolan är inte skyldig att aktivt arbeta med att förebygga diskriminering utifrån dessa två grunder.²⁶ Dock rekommenderar Diskrimineringsombudsmannen, DO, att man inkluderar även dessa i skolans jämställdhetsplaner. DL:s andra kapitel rör förbud mot diskriminering i olika verksamheter varav 5-7 §§ handlar om utbildning.

3.2 Skolans uppdrag

De förutsättningar som finns för skolans verksamhet och deras uppdrag står i SkIL. Syfte med utbildning inom den svenska skolan går att finna i en av portalparagraferna till SkIL, 1 kap 4 §, och är:

²⁵ Prop. 2009/10:165 s. 232

²⁶ DO:s hemsida: <http://www.do.se/sv/Forebygga-diskriminering/Utbildning/Forebygg-diskriminering-i-skolan/>

”Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.”

Den tredje meningen i stycket är intressant utifrån uppsatsens syfte då den berör en skyldighet att lära ut en värdegrund till eleverna som innefattar respekt för de mänskliga rättigheterna. Sverige har olika internationella förpliktelser när det kommer till mänskliga rättigheter, bl.a. utifrån FN:s konvention om mänskliga rättigheter och Barnkonventionen. Alla länder som har skrivit på konventionerna är skyldiga att se till att de efterföljs i det landet. För att Sverige ska kunna uppfylla sina förpliktelser krävs kunskap och medvetenhet, inte bara hos beslutstagare i riksdagen utan även hos befolkningen ute i landet. Tanken är att den ska förmedlas till eleverna i grundskolan och att undervisningen i skolan ska överensstämma med de värderingar som förmedlas i FN:s konventioner.²⁷

I 1 kap 5 § SkIL utvecklas hur utformningen av utbildningen ska se ut för att nå upp till målet för undervisningen och där återkommer man även till vikten av att lära ut om bl.a. mänskliga rättigheter till eleverna.

”Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.”

Den här paragrafen väljer att fokusera på hur utbildningen ska utformas till skillnad från den föregående paragrafen vars fokus låg på syftet med utbildningen. I den gamla SkIL fanns motsvarande bestämmelser i den paragraf som beskrev skolans värdegrund.²⁸ Den del i paragrafen som räknar upp exempel på mänskliga rättigheter är ny i lagtexten men den hade sin motsvarighet i den gamla läroplanen, Lpo 94.²⁹ Den läroplanen innehöll även skrivningar om att skolväsendet skulle främja förståelse och medmänsklighet och aktivt motverka alla tendenser till trakasserier och kränkande behandling. Man kan utifrån de uppräknade värdena i 1 kap 5 § SkIL konstatera att ett av de viktigaste uppdragen som skolan har är att förmedla

²⁷ Clevesköld, Jernelöv, Orrsten, Okada s. 23

²⁸ Clevesköld, Jernelöv, Orrsten, Okada s. 26

²⁹ Lpo 94 s. 3

dessa värden vidare till dess eleverna och därmed förebygga kränkningar och trakasserier de emellan.

3.3 Aktiva åtgärder enligt SL och DL

När det gäller relationen mellan personal på skolan och elever finns det ett uttryckligt förbud mot kränkande behandling och trakasserier, 6 kap 9 § SkIL och 2 kap 5 § DL. Lagstiftaren har däremot inte infört ett likadant förbud när det gäller relationen mellan eleverna inom skolans verksamhet. Där är huvudmannen istället skyldig att bedriva ett aktivt arbete för att förhindra och minska att sådant beteende uppkommer i verksamheten.³⁰ När det gäller trakasserier ska huvudmannens arbete främja lika rättigheter och möjligheter för alla elever i verksamheten oavsett om eleven tillhör ett visst kön, har en annan etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Det aktiva arbetet ska vara målinriktat, 6 kap 6 § SkIL och 3 kap 14 § DL. Huvudmannen får bestämma vem i verksamheten som är ansvarig för att bedriva det förebyggande arbetet. Det kan exempelvis vara rektor som ska se till att arbetet fullgörs, och en sådan ordning hör ej till ovanligheterna.³¹ Arbetet består av två delar: att förhindra och förebygga mobbning utifrån de identifierade riskfaktorer som finns i verksamheten och att främja positiva tendenser och förutsättningen som finns för att kränkande behandling inte ska uppstå.³²

3.3.1 Att förhindra och förebygga

Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att elever utsätts för kränkande behandling enligt 6 kap 7 § SkIL. Motsvarande paragraf gällande trakasserier återfinns i 3 kap 15 § DL. Vilka åtgärder som behöver göras för att förebygga dessa beteenden beror på hur elevunderlaget på den aktuella skolan ser ut. Elevernas ålder, personalens möjlighet att kartlägga deras förhållanden, förutsägbarhet av kränkningarna och vilken allvarlighetsgrad dessa har är exempel på faktorer som man ska ta hänsyn till.

Skolverket har utfärdat allmänna råd på området där de ger förslag på hur det aktiva arbetet kan läggas upp och vad som kan ingå i det.³³

³⁰ Boström s. 259

³¹ Prop. 2009/10:165 s. 331

³² Skolverkets allmänna råd 12:1274 s. 10

³³ SKOLFS 2012:10

Följande punkter är hämtade från de allmänna råden. Det första som bör göras i verksamheten är att försöka kartlägga elevernas trygghet och trivsel utifrån rådande förhållanden. Sådana kartläggningar bör göras regelbundet inom verksamheten. Syftet med det är, förutom att få kunskap om elevernas trygghet, även att få fram deras uppfattning kring förekomsten av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling inom verksamheten. Det resultat som kommer fram i kartläggningen bör analyseras för att de ansvariga ska kunna identifiera hurdana, och vilka, riskerna i verksamheten är när det kommer till dessa situationer och ha dem som utgångspunkt för det fortsatta aktiva arbetet. Tidigare insatser som har gjorts ska även utvärderas för att se hur de har fungerat och om de har gett positiv effekt i verksamheten.³⁴

När man väl har identifierat de risker som finns i verksamheten ska konkreta och uppföljningsbara mål ställas upp för hur man ska eliminera dem. Det är även viktigt att göra en tidsplan för när målen ska vara uppnådda och hur de ska följas upp. Ansvariga personer ska utses för de olika insatserna och områdena. Det aktiva arbetet ska ske systematiskt och inte endast innefattar punktinsatser vid behov. Eleverna på skolenheten ska bli involverade i arbetet och det gäller för hela processen från kartläggningen och analys till bestämmande av de insatser som ska sättas in för det kommande året. Om personalen är ensamma i att planera hur det förebyggande arbetet ska utformas är det lätt hänt att de missar viktiga punkter som eleverna hade kunnat bidra med och att planerna saknar verklighetsförankring.

3.3.2 Främjande arbete

Det främjande arbetet hänger ihop med skolans värdegrund och skyldighet att förmedla information om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska skyldigheter till eleverna.³⁵ Det främjande arbetet ska även det bedrivas kontinuerligt i verksamheten, vara långsiktigt och inte bara vara en reaktion på inträffade händelser. Även detta arbete ska ha konkreta och utvärderingsbara mål. Bestämmelsen för det främjande arbetet gällande trakasserier finns i 3 kap 14 § DL och gällande kränkande behandling i 6 kap 7 § SkIL.

Ansvar för att driva främjande arbete ligger på samtlig personal som ska integrera frågorna i sin undervisning och i skolans övriga verksamhet. I samband med arbetet ska personalen ta tillvara positiva tendenser som finns i verksamheten och arbeta utifrån dessa. Att all personal arbetar efter gemensamma och väl förankrade rutiner är en förutsättning för arbetet. Det är

³⁴ Skolverkets allmänna råd 12:1274 s. 23

³⁵ Skolverkets allmänna råd 12:1274 s. 23ff

värdefullt för att skolan ska utvecklas till en trygg plats och för att ge eleverna bästa möjliga förutsättningar att utvecklas och kunna bedriva sina studier.

Personalen kan behöva kompetensutveckling för att ha kunskap om i vilka situationer som trakasserier och kränkande behandling kan uppstå och öka medvetenheten kring dessa. Om det finns ett ömsesidigt förtroende mellan personal och elever gör det också att personalen i större mån har möjlighet att få kännedom om pågående missförhållanden.³⁶ Diskussioner om värdegrund, rättvisa och vilka rättigheter och skyldigheter som eleverna har kan ha positiv effekt på klimatet i verksamheten. Det brukar ses som en av de främsta metoderna för att förhindra att kränkande behandling och trakasserier uppkommer i verksamheten.

3.3.3 Plan mot kränkande behandling och trakasserier

Huvudmannen ansvarar för att det varje år upprättas en plan som innehåller en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling i skolan, 6 kap 8 § SkIL. I DL finner man motsvarande bestämmelse i 2 kap 16 § där det stadgas att den som bedriver verksamhet i enlighet med SkIL är skyldig att årligen upprätta en likabehandlingsplan för verksamheten. Den plan som skolan upprättar är det viktigaste instrumentet som huvudmannen har bland sina aktiva åtgärder då den ska hjälpa skolan att identifiera risker och situationer samt sätta upp rutiner och åtgärder som krävs för att stoppa kränkningar och trasserier när de väl har inträffat.

Lagtexten, båda SkIL och DL, är sparsamt skriven när det gäller vad en sådan plan ska innehålla. Det som nämns är att planen ska innehålla en redogörelse över de åtgärder som ska påbörjas och genomföras under det kommande året samt att en utvärdering och uppföljning av dessa åtgärder ska tas med i kommande års plan. Det finns ingen mall som ska följas vid utarbetandet av planerna utan det är upp till verksamheten att utforma dem utifrån sina egna behov och förutsättningar för att de ska uppfattas som aktuella och levande.³⁷

Planen ska grunda sig i de aktuella förhållandena på den skolenhet den ska gälla vid och det går inte att göra en plan som ska gälla för flera olika enheter då de inte samma förutsättningar råder på båda enheterna. Det är även viktigt att planerna blir kända i verksamheten. Personalen ska vara väl införstådd på innehållet i planerna och eleverna ska vara delaktiga i arbetet med planerna. De ska finnas tillgängliga för alla och elevernas vårdnadshavare ska

³⁶ Skolverkets allmänna råd 12:1274 s. 18

³⁷ Prop. 2005/06:38 s. 89

informerar om planernas existens.³⁸ Planen ska vara ständigt aktuella för att de ska kunna användas på ett effektivt sätt i verksamheten.³⁹

Skolverket har gett ut allmänna råd om arbete med kränkande behandling och diskriminering och arbetet med planerna.⁴⁰ Enligt den finns det inget hinder mot att sammanföra dessa två i en gemensam plan eller att arbeta fram två planer som hänger ihop på ett systematiskt sätt. En gemensam plan kan underlätta arbetet då det ibland kan vara svårt att veta om det är kränkande behandling eller trakasserier som en elev blivit utsatt för. Det är viktigt att det då tydligt framgår att planen omfattar både trakasserier och kränkande behandling.⁴¹

3.3.3.1 Utarbetandet av planer

De allmänna råden innehåller en rad punkter som en plan mot kränkande behandling och trakasserier bör innehålla.⁴² För det första ska planerna innehålla konkreta mål över de åtgärder som skolan planerar att genomföra eller påbörja under året. Dessa ska utgå ifrån de slutsatser som tagits fram genom kartläggningar av verksamhetens behov och situation. Målen ska beskrivas och bakgrunden till varför de är medtagna ska även återfinnas i planen. Det ska finnas en klar ansvarsfördelning för utförandet av de främjande och förebyggande insatserna i planen. Det ska även finnas med en beskrivning över hur de insatser som tagits med ska följas upp och utvärderas.

Planen ska innehålla rutiner för hur elever och deras vårdnadshavare ska gå till väga för att anmäla fall av trakasserier eller kränkande behandling som inträffat. Det krävs ingen formell anmälan enligt lagtexten utan det räcker med att det kommer till personalens kännedom. Rutiner för hur anmälningsskyldigheten hos personal och rektor fullgörs ska även återfinnas i planen. Tydliga rutiner för hur utredning, dokumentation och eventuella åtgärder ska se ut bör också finnas med. Att ha fungerande rutiner är viktigt vilket märks på att det poängteras vid ett flertal tillfällen i råden. De ska styra verksamhetens agerande och vägleda i akuta situationer.⁴³

Eleverna har rätt att vara delaktiga i utformandet av planerna och det är viktigt att eleverna får vara med under hela processen då eleverna i allra högsta grad är involverade och berörs av

³⁸ Skolverkets allmänna råd 12:1274 s. 42

³⁹ Boström s. 260

⁴⁰ SKOLFS 2012:10 p. 7

⁴¹ Skolverkets allmänna råd 12:1274 s. 41

⁴² SKOLFS 2012:10 p.7

⁴³ Skolverkets allmänna råd 12:1274 s. 43

verksamheten.⁴⁴ Eleverna ska vara delaktiga både vid utformningen av planerna, uppföljningen av dessa och deras översyn. Hänsyn ska tas till elevernas ålder och mognad vid deras medverkan i arbetet.

3.3.3.2 Konsekvenser vid avsaknad av handlingsplan

Om en verksamhet har underlåtit att upprätta en plan, antingen gällande kränkande behandling eller gällande trakasserier, kan det leda till att huvudmannen blir skadeståndsansvarig om ett barn inom verksamheten blir utsatt för kränkningar eller trakasserier. Det samma gäller om det finns en upprättad plan men huvudmannen misslyckas med att leva upp till de krav som ställts utifrån SkIL och DL. Om skolans likabehandlingsplan är bristfällig eller saknas helt kan huvudmannen förläggas av domstol att upprätta en riktig plan, vid ett vite som är anpassat till verksamhetens storlek, 4 kap 5 § DL.⁴⁵

I ett rättsfall som handlar om en elev som blev utsatt för kränkande behandling i skolan kom hovrätten fram till att avsaknaden av en fungerande handlingsplan hade gjort att skolans personal inte hade uppmärksammat missförhållandena så snabbt som de borde ha gjort när en elev blir utsatt för kränkande behandling. En välfungerande plan hade gjort att utredning och åtgärder för att hjälpa eleven hade kunnat sättas in i ett tidigare skede och det hade även hjälpt till att förebygga framtida fall av kränkande behandling. Istället var de åtgärder som vidtogs felriktade och otillräckliga för att stoppa de pågående kränkningarna. Skolan fick betala ut ett skadestånd till eleven för den kränkning som skolans bristfälliga agerande hade orsakat.⁴⁶

3.3.4 Effekt av förebyggande arbete

Det finns många olika åtgärder som huvudmannen kan välja att ta till för att öka tryggheten på skolan och minska risken att kränkande behandling och trakasserier uppstår. Skolans egen plan mot kränkande behandling och trakasserier kan kompletteras med ytterligare åtgärder eller program. Många skolor och verksamheter använder sig av olika typer av anti-mobbingsprogram som ska hjälpa till att skapa en bättre skolmiljö för eleverna utan trakasserier och kränkande behandling. Sådana program ska ses som ett komplement i verksamheten och ersätter inte skolans arbete med planer mot kränkande behandling och trakasserier.

⁴⁴ 2 § Förordning (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling

⁴⁵ Fransson, Stüber s. 461

⁴⁶ HovR i Västra Sverige mål nr T3724-10

Brottsförebyggande rådet, BRÅ, verkar för att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. De gjorde en stor studie som hette ”Effectiveness of Programmes to Reduce School Bullying” som kom ut 2008 där olika anti-mobbingsprogram utvärderades för att ta reda på vilken effekt sådana program har.⁴⁷ Det finns flera olika etablerade program, exempelvis Farsta-modellen och Olweus-modellen, som skolor kan välja att införliva i sin verksamhet. Programmen innehåller olika åtgärder som ska skapa en tryggare miljö på skolan samt rutiner vid uppkomna kränkningar och ska därmed minska uppkomsten av kränkande behandling och trakasserier.

BRÅ valde ut 59 olika program för att ingå i utvärderingen. De olika programmen hade använts på skolor i olika delar av världen. Det som de hade gemensamt var att de resultat som de hade gett ansåg vara tillförlitliga och hålla hög kvalitet då antalet elever som deltagit i programmen varit högt och dokumentationen efteråt hade varit utförlig. Två forskare utvärderade de valda programmen och kom fram till att antimobbingsarbete har en bevisat positiv effekt för minskning av mobbning. De jämförde de olika typerna av förebyggande åtgärder som fanns i de olika programmen för att se vilka åtgärder som var mest effektiva, både när det gällde att minska antalet mobbade såsom antalet mobbare. De tre insatser som ansågs minska antalet personer som kränktes mest var utbildningsvideor, disciplinära åtgärder, arbete med elever som kamratstödjare och föräldrautbildningar.⁴⁸

De insatser som fungerade bäst för att få personer att inte utföra kränkande behandling var föräldrautbildning, disciplinära åtgärder och ökad tillsyn på skolgårdar.⁴⁹ Många av de olika anti-mobbingsprogrammen innehöll liknande insatser för att skapa en tryggare miljö i verksamheten och många var inspirerade av ett av de första programmen för att minska mobbning som togs fram av den norske psykologen Dan Olweus.⁵⁰ Att införa ett anti-mobbningprogram i en skola kräver oftast intensiva insatser båda från lärare, elever och även medverkan av vårdnadshavare. Dock visar studier på att effekten blir positiv för de som tar sig tiden att implementera åtgärderna i sin verksamhet.

3.3.5 Elevhälsan

Tillgång till elevhälsan inom grundskolan regleras i 2 kap 25 § SkL. Bestämmelserna är tvingande. Elevhälsa ska finnas att tillgå för elever som går i grundskolan och den ska omfatta

⁴⁷ BRÅ:s rapport 2008

⁴⁸ Effekten av anti-mobbingsprogram – vad säger forskningen? s. 19

⁴⁹ Effekten av anti-mobbingsprogram – vad säger forskningen? s. 18

⁵⁰ Hemsida: http://www.violencepreventionworks.org/public/olweus_history.page

både medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsans personal ska ha den utbildning som krävs för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter och i paragrafen räknar skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator upp som exempel på personal som ska finnas att tillgå för eleverna⁵¹. Syftet är främst att vara förebyggande och hälsofrämjande men i deras uppgift ingår även att hjälpa elever att uppnå de mål som ställs upp för dem i skolan samt skapa en så positiv lärandesituation som möjligt.⁵² För det krävs samarbete mellan personal i skolan och elevhälsan. Samlad elevhälsa var något som infördes med den nya SkIL. Elevhälsan är en del av skolhälsovården och målet är att få olika delar inom skolhälsovården att arbeta tillsammans för att skapa de bästa möjligheterna för eleverna.

Sedan den nya SkIL började gälla finns det en anmälningsplikt för de anställda inom skolan. Elevhälsan är en självständig gren inom skolan så den vanliga anmälningsplikten kan ej anses gälla deras personal. Elevhälsan omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen, OSL, såsom även vanlig sjukvård gör. Regler för sekretess inom skolan finner man i 23 kap OSL. Inom grundskolan råder sekretess för uppgifter om en elevs personliga förhållanden inom elevhälsa som rör psykologiska, psykosociala eller specialpedagogiska insatser, 23 kap 1 § OSL. Uppgift kan röjas om det står klart att eleven ej lider men av det. Inget samtycke behöver sökas hos eleven innan uppgift lämnas ut men uppgifter måste inte lämnas ut utan det är personalen inom elevhälsan som gör den bedömningen.

3.4 Sammanfattning av det förebyggande arbetet

Skolan har ett långtgående ansvar att försöka förebygga att kränkande behandling och trakasserier uppkommer inom skolan. Det är viktigt att involvera eleverna i arbetet då de får anses ha bäst insikt i hur klimatet mellan eleverna är. Skolan ska försöka identifiera de risker som finns och försöka eliminera dessa innan kränkningar uppstår och det främsta verktyget som skolan har att tillgå är deras plan mot kränkande behandling och trakasserier där alla mål för verksamheten, ansvariga och viktiga rutiner återfinns. Forskning visar på att ett strukturerat och kontinuerligt förebyggande arbete ger effekt i verksamheten och skapar ett behagligare klimat med mindre kränkningar.

⁵¹ Prop. 2009/10:165 s. 275

⁵² Prop. 2009/10:165 s. 277

4. Skyldighet vid kränkande behandling och trakasserier

4.1 Inledning

Trots det arbete som skolan bedriver för att undvika att trakasserier och kränkande behandling ska förekomma på skolan är det många elever som blir utsatta varje dag. Det går inte att säga exakt hur många elever som blir kränkta i skolan då det alltid existerar ett mörkertal men Skolverket uppskattar att 6-7 % av alla elever blir utsatta för kränkningar i skolan och att det i 1,5 % av fallen handlar om kränkningar som har pågått i över ett år. Det är inte heller ovanligt att elever känner sig dåligt behandlade av skolans personal och många av de ärenden som anmäls till BEO rör den situationen. Det går självklart inte ihop med den nolltoleransen som ska råda på området och det får ses som ett stort misslyckande från skolans sida att det finns elever som blir kränkta under långa perioder utan att det uppmärksammas eller åtgärdas.⁵³

Det här kapitlet kommer att behandla den skyldighet som uppstår för skolan när någon i personalen upptäcker förekomsten av kränkande behandling eller när en elev anmäler till skolan att denna anser sig ha blivit trakasserad eller kränkt.

4.1.1 Olika situationer av kränkande behandling

Man kan skilja på två olika situationer som kan uppkomma och de är när en elev känner sig kränkt av en annan elev eller när en elev känner sig kränkt av någon av skolans personal.

Det finns ett uttryckligt förbud i lagtexten, 6 kap 9 § SkIL, mot kränkande behandling som personal inom skolan utsätter elever för. Detsamma gäller trakasserier och diskriminering mot elever, 2 kap 5 § DL. Det ses extra allvarligt på fall där personal är inblandad i utövandet av kränkningarna då eleven är i beroendeställning till läraren som även är överlägsen denna i ålder och mognad. Om rektor får kännedom om att sådant har förekommit ska denna omedelbart rapportera det till huvudmannen som ska utreda saken och föra dialog med den aktuella läraren. Det kan i vissa fall vara lämpligt att utredningen görs av någon annan än huvudmannen för att undvika intressekonflikter. Det kan exempelvis vara en högre chef som blir ansvarig för att utreda händelen.

⁵³ Skolverkets hemsida: <http://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/nar-vardegrunden-bryts/2.7180>

Det finns inget förbud i lagtexten mot kränkande behandling eller trakasserier elever emellan. Däremot finns det regler om hur personal och huvudman ska agera när sådant förekommer på skolan och det kommer till deras kännedom. Det ska finnas en nolltolerans i verksamheten när det gäller kränkande behandling och trakasserier.

4.1.2 Internetmobbing

Även när det gäller kränkande behandling och trakasserier som sker digitalt har skolan ett ansvar. Dagens teknikutveckling har gjort att det är svårt att säga var gränsen för skola och fritid går. Det är inte ovanligt att kränkande behandling eller trakasserier som sker under skoltid fortsätter på fritiden via sms och sociala medier. Enligt skolverkets allmänna råd ska påstådda kränkningar som har en koppling med verksamheten utredas av huvudmannen.⁵⁴ En sådan koppling är om det är samma medverkande personer och samma kränkningar som fortsätter efter skoltid.⁵⁵ Utredningsplikten sträcker sig med andra ord även till händelser som sker utanför skolan och kränkningar som sker både i verksamheten och på fritiden ska utredas på samma sätt som de som endast skett i verksamheten.

4.2 Anmälningsskyldighet

En ny bestämmelse som tillkom i och med den nya SkIL är en anmälningsskyldighet för skolans personal vid kränkande behandling, 6 kap 10 § SkIL. När en lärare eller annan personal på skolan får kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är denna person skyldig att anmäla det till rektor. Då det endast krävs kännedom hos anmälaren är kraven lågt ställda för när en anmälan ska ske. Det behövs ingen anmälan från eleven eller dennes målsman utan personalen ska reagera även i situationer där en elev inte själv vill anmäla det som har hänt.⁵⁶ Ovilja att anmäla en händelse kan bero på rädsla eller skam från den kränkta sidan och ska inte automatiskt innebära att händelsen lämnas utan utredning.

Anmälningsskyldigheten fungerar i två steg. Efter att rektor fått anmälan är denne i sin tur skyldig att rapportera till huvudmannen angående den kränkande behandlingen. I 2 kap 7 § DL finns ingen motsvarande anmälningsskyldighet men i proportionen till SkIL nämns att anmälningsskyldigheten även ska gälla vid trakasserier och diskriminering inom skolan vid sidan av reglerna i 2 kap 7

⁵⁴ Skolverkets allmänna råd 12:1274 s. 33

⁵⁵ BEO:s hemsida: <http://www.skolinspektionen.se/sv/BEO/Fragor-och-svar/>

⁵⁶ Boström s. 262

§ DL om utrednings- och åtgärdsskyldighet.⁵⁷ Enligt DL ska den som är utbildningssamordnare utreda händelsen när det kommer till dennes kännedom att en elev anser sig ha blivit trakasserad. Paragrafen omfattar förutom diskrimineringsgrunderna även sexuella trakasserier. Kännedom kan komma från eleven själv men även från egna iakttagelser hos personalen inom skolan.⁵⁸

Att införa en anmälningsplikt i SkIL för personalen inom skolan motiverades med att det utan en sådan skyldighet skulle vara svårt att uppfylla den utredningsplikt som redan fanns i lagen. Om inte information om kränkningar omedelbart kommer till rektor och därefter till huvudmannens kännedom är det inte möjligt att skyndsamt utreda och vidta behövliga åtgärder i fallet. Då det är huvudmannen som blir skadeståndsskyldig om kränkningarna inte stoppas ligger det i dennas intresse att information måste förmedlas vidare.⁵⁹

4.3 Utredningsplikt

När anmälan skett och huvudmannen har fått information om den påstådda kränkningen ska en utredning av omständigheterna påbörjas. Huvudmannen är den ansvariga när det gäller att utreda kränkande behandling, 7 kap 10 § SkIL. Det krävs att en faktisk utredning vidtas och att huvudmannen gör det som står inom hans makt för att ta reda på de faktiska omständigheterna kring händelsen. Utredningen ska ske skyndsamt då det rör en känslig situation som i många fall ej kan vänta. En elev som blir utsatt för kränkande behandling kan få bestående psykiska skador om det pågår under en längre tid. Samma utredningsplikt gäller vid trakasserier, 2 kap 7 § DL.

4.3.1 Hur långt sträcker sig utredningsplikten?

Förutom att utredningen ska genomföras skyndsamt ger inte själva lagtexten vidare vägledning i hur omfattande huvudmannens undersökningsplikt är. Utredningen ska omfatta de omständigheter som är av intresse för att klargöra vad som hänt i det aktuella fallet och hur utredningen ska se ut beror på den enskilda situationen. En mindre allvarlig händelse kan gå att reda upp genom att ställa några frågor till de inblandade. Det kan visa sig att missförstånd har fått situationen att framstå allvarligare än den var eller uppfattades av de inblandade. Dock kan en sådan enklare utredning endast tas till om det tydligt framgår att händelsen är bagatellartad.

⁵⁷ Prop. 2009/10:165 s. 332

⁵⁸ Fransson, Stüber s. 283

⁵⁹ Prop. 2009/10:165 s. 332

I andra fall kan huvudmannen behöva göra en mer ingående utredning för att kunna reda ut hur omständigheterna ser ut. Det kan exempelvis gälla i fall när kränkningarna eller trakasserier varit av särskilt allvarlig form, varit fysiska eller pågått under en längre tid. I sådana fall kan utredningsplikten bli mycket långtgående för huvudmannen och innefatta intervjuer eller informationshämtning från flera elever, lärare och från annan personal i verksamheten som kan tänkas ha uppgifter om händelsen.⁶⁰ Samma krav på utredning gäller både vid kränkande behandling och vid trakasserier.⁶¹

Om det efter genomförd undersökning visar sig att eleven har blivit behandlad kränkande eller har utsatts för trakasserier ska huvudmannen vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling eller trakasserier i framtiden.

En omständighet som kan försvåra utredningen är om de inblandade parter inte är villiga att delta eller lämna uppgifter. Ett mål där Högsta Domstolen, HD, har prövat hur långt undersökningsplikten kan anses sträcka sig är det så kallade Grums-målet.⁶² Rättsfallet kom före den nya SkL men man kan använda det för att söka vägledning i HD:s uttalande om omfattningen på huvudmannens utredningsplikt. I målet hade en elev blivit utsatt för kränkande behandling av andra elever under största delen av sin skoltid. Huvudmannen och skolan hade vidtagit ett antal åtgärder för att stoppa den kränkande behandlingen men utan resultat. Flickan blev till slut motvillig till att samarbeta och ovillig att berätta för personalen vad som pågick vilket försvårade utredningen. HD kom fram till att skolan hade gjort allt det som kunde krävas av dem och att de inte hade agerat försumligt. Man kan konstatera att utredningsplikten är långtgående men att det även krävs ett visst mått av samarbete från eleven. Flickans skadeståndstalan ogillades.⁶³

Om det är en anställd inom skolan som påstås har kränkt en elev är det extra viktigt att skolan har särskilda rutiner hur det ska utredas och dokumenteras. Exempelvis bör en överordnad person ta hand om utredningen för att undvika lojalitetskonflikter mellan rektor och dennes personal.

4.3.2 Dokumentation

⁶⁰ Clevesköld, Jernelöv, Orrsten, Okada s. 281 ff

⁶¹ Fransson, Stüber s. 283

⁶² NJA 2001:106

⁶³ Rättsfallet var en av anledningarna till att BeL arbetades fram då man ville göra det lättare för elever att kunna få skadestånd när skolan misslyckats att stoppa kränkande behandling.

Det är viktigt att skolan dokumenterar den utredning och de åtgärder som de gör. På det viset kan man få en helhetsbild av vad en elev blir utsatt för och skolan kan se om en åtgärd verkligen har önskad effekt eller om kraftfullare åtgärder krävs för att stoppa kränkningarna. Det är även viktigt för att skolan ska få en översikt över de kränkningar och trakasserier som sker och gör det möjligt att kartlägga dessa. Det är även ett viktigt underlag till arbetet med skolans plan mot kränkande behandling och trakasserier då man kan identifiera riskområden och problem som måste åtgärdas inom verksamheten. Ett konkret exempel är att skolan kan sätta in extra personal under raster och i korridorer mellan lektionerna som rör sig med eleverna om det visar sig att många blir kränkta eller trakasserade under dessa perioder. Närvaron av personalen fungerar avskräckande enligt BRÅ:s undersökning av olika anti-mobbningsprogram.⁶⁴

Om det skulle gå så långt att huvudmannen skulle bli stämd inför domstol är det också bra om det finns dokumentation om vilka åtgärder som skett för att huvudmannen ska kunna visa att utredningsskyldigheten har uppfyllts och alla nödvändiga åtgärder har vidtagits.

4.4. Disciplinära åtgärder

Det finns olika åtgärder som en lärare eller rektor har rätt att ta till mot en elev om denne beter sig på ett sätt som stör ordningen eller andra elever. Dessa gäller i alla de situationer som kan uppstå under skoltid, som stör ordningen eller kan hota andra elevers trygghet, inte endast vid kränkande behandling eller trakasserier. I den nya SkIL har de disciplinära åtgärderna fått ett större utrymme för att ge personalen inom skolan större kunskap om möjligheterna att ingripa i situationer utan att vara rädda för att själva göra sig skyldiga till olämpligt beteende.⁶⁵

Lärarens rätt att ta till dessa åtgärder gäller under lektionstid eller i andra situationer där läraren är ansvarig för eleverna, exempelvis när läraren är rastvakt. Rektors rätt att ingripa sträcker sig till alla situationer inom skolans verksamhet så länge de kan anses höra ihop med dennes yrkesutövning.⁶⁶ När ett ingripande sker är det viktigt att väga in alla omständigheter i den aktuella situationen och proportionalitetsprincipen gäller i dessa situationer. Åtgärden ska anses rimlig utifrån omständigheterna i den aktuella situationen. Elevens ålder bör också vägas in i bedömningen.

⁶⁴ Se stycke 3.3.4

⁶⁵ Prop. 2009/10:165 s. 322

⁶⁶ Boström s. 296

De olika disciplinära åtgärderna som skolans personal har möjlighet att använda finner man i 5 kap 6 § SkIL. Disciplinära åtgärder är tillfälliga och omedelbara åtgärder som läraren har rätt att ta till för att komma tillrätta med en elevs ordningsstörande beteende eller för att försäkra övriga elever studiero och trygghet. En förutsättning för att direkta disciplinära åtgärderna ska kunna användas är att läraren är närvarande och bevittnar den händelse som resulterar i att denne tar ett beslut om en disciplinär åtgärd. Tanken bakom de disciplinära åtgärderna är att de ej ska användas i bestraffningssyfte utan som ett led i att ändra elevens beteende och skapa ett bättre studieklimat, både för den aktuella eleven och för andra elever i omgivningen.⁶⁷

En lärare som använder sig av disciplinära åtgärder får vara försiktig så att det inte sker ett överanvändande eller att denne missbrukar sin makt, 5 kap 6 § st. 3 SkIL.⁶⁸ Ifall det senare skulle visa sig att en lärare använt sig av en åtgärd som inte var proportionerlig med elevens handling kan eleven anmäla läraren. Dock har läraren rätt att använda sig av nödvärnrätten i Brottsbalken, BrB, för att avbryta ett pågående eller överhängande angrepp mot en annan elev 24 kap 1 § BrB.⁶⁹ Skolan är ansvarig för eleverna när de vistas där och ska därför inte tveka att exempelvis sära på två elever som bråkar. Skolan kan inte bestämma om egna disciplinära åtgärder än de som går att finna i lagtexten och de får ej föra in andra straff i sina åtgärdsplaner eller ordningsregler.⁷⁰

I SkIL finns en uppräknig på olika disciplinära insatser som skolans personal får ta till. Dessa skiljer sig åt beroende på om eleven går i de obligatoriska eller frivilliga skolformerna. De som går att använda sig av inom grundskolan är de som kommer att beröras i de följande styckena då det är de mest relevanta utifrån uppsatsens syfte.

4.4.1. Kvarsittning och utvisning ur klassrummet

De två mildaste disciplinära åtgärderna som finns i SkIL är kvarsittning och utvisning ur klassrummet. Kvarsittning får ges till en elev som har misskött sig. Den får maximalt vara under en timme efter att den ordinarie skoldagen tagit slut alternativt en timme före, 5 kap 8 § SkIL. Huvudsyftet med kvarsittning är inte att straffa eleven utan att denne ska få möjlighet att ta igen missade studier om denne exempelvis bli utvisad från klassrummet under pågående lektionstid.

⁶⁷ Prop. 2009/10:165 s. 326

⁶⁸ Boström s. 297

⁶⁹ Prop. 2009/10:165 s. 323

⁷⁰ Boström s. 295

En elev får visas ut ur klassrummet ifall denne stör ordningen och inte ändrar sitt beteende efter att ha blivit tillrättavisad 5 kap 7 § SkIL. Utvisandet kan bara vara för återstoden av den aktuella lektionen.⁷¹ Om det olämpliga beteendet skulle fortsätta under senare undervisningstillfällen är det upp till den lärare som då är ansvarig för eleven att besluta om åtgärder. Dessa två åtgärder hänger oftast ihop och kan i många fall även ha andra orsaker än trakasserier och kränkande behandling då de sker under en lärares övervakning på lektionstid.

4.4.2 Utredning och skriftlig varning

Om en elev betar sig olämplig eller stör andra elevers trygghet och studiero vid upprepade tillfällen ska huvudmannen utreda saken och åtgärder ska vidtas för att få eleven att ändra eller sluta med sitt beteende, 5 kap 9 § SkIL. Vilka dessa åtgärder är och hur omfattande de blir varierar från fall till fall och beror på hur allvarligt elevens beteende har varit.⁷² Därefter kan rektorn välja att utfärda en skriftlig varning till eleven med information vad som kommer att hända ifall beteendet fortsätter. Elevens vårdnadshavare ska också få information om varningen och betydelsen av den.

4.4.3 Tillfällig och permanent omplacering av en elev

En åtgärd som kan tas till efter att utredning och varning har utfärdats utan resultat är omplacering av elev. Rektor har rätt att organisera hur klasserna inom skolan ser ut och även bestämma elevsammansättningen i dessa.⁷³ Däri ingår möjligheten att flytta en elev till en annan klass eller att göra en annan lösning som gör att eleven kan följa undervisningen utanför sin vanliga klass, 5 kap 12 § SkIL. En sådan åtgärd får ses som ingripande för eleven och bör inte göras utan att en grundlig utredning har skett och andra åtgärderna som gjorts därförinnan har varit verkningslösa.⁷⁴ Maximalt får en elev vara omplacerad under fyra veckor och det krävs särskilda skäl för att beslutet ska gälla för längre tid än två veckor, 5 kap 12 § st. 3 SkIL.

Att placera en elev i en annan klass inom samma grundskola kan inte lösa problemet om eleven trakasserar eller kränker andra elever utanför klassrummet men fortfarande under skoltid. Om det krävs kan rektor placera ut eleven på en annan skolenhet. Kommunen kan

⁷¹ Boström s. 298

⁷² Prop. 2009/10:165 s. 322

⁷³ Appelberg, Carlson s. 47

⁷⁴ Prop. 2009/10:165 s. 326

besluta om en permanent omflyttning inom den kommunala grundskolan om det är det som behövs för att försäkra övriga elever trygghet och studiero.⁷⁵

4.4.4 Omhändertagande av föremål

En annan typ av åtgärd som kan tas till är att omhänderta ett föremål från elev. Om en elev innehar ett föremål som stör ordningen eller utgör en fara för andra elever kan skolan omhänderta det med stöd av 5 kap 22 § SkIL. Rektor är den som måste ta beslut i de fall som gäller omhändertagande av föremål, 2 kap 22 § st. 2 SkIL. Det ses som en tvångsåtgärd att ta ett föremål från en elev och det är viktigt att förutsättningarna för omhändertagande är uppfyllda. Föremålet måste finnas tillgängligt och inte finnas undanstoppat i skåp, väskor eller fickor. Om det gäller ett föremål som får anses som ofarligt ska det återlämnas till eleven senast vid skoldagens slut om det inte finns särskild anledning till att behålla det under en längre tid. Föremål som klassas som vapen, exempelvis knivar eller skjutvapen anses förverkade när de omhändertas och behöver ej återlämnas till eleven, 36 kap 3 § BrB. Ett förverkande förutsätter att föremålet kan komma till användning vid brottslig gärning eller påträffats under omständigheter som ger ledning att befara att det kommer att skulle kunna komma till en sådan användning, 36 kap 3 § p. 1-2 BrB. Förverkande av föremål regleras även i de aktuella speciallagarna, Vapenlagen, VL, som handlar om skjutvapen, och Knivlagen, KL.

4.4.5 Avstängning från skolan

Förut fanns det ingen möjlighet för en elev att bli avstängd i grundskolan. Skolplikten och rätten till utbildning vägde tyngre än andra elevers rätt till trygghet och studiero. I och med att den nya SkIL arbetades fram ville man införa en möjlighet att stänga av elever och göra de disciplinära åtgärderna lika inom de obligatoriska och de frivilliga skolformerna. Avstängning enligt 5 kap 14 § SkIL är den sista åtgärden som man ska ta till och då ska man ha uttömt alla andra möjliga åtgärder utan att bättring har skett enligt p. 2 i samma paragraf.⁷⁶ Avstängning bör användas med stor restriktivitet inom skolan.

Avstängningen får vara i maximalt en vecka åt gången och vid högst två gånger inom samma termin, 5 kap 15 § st. 2 SkIL. Om en elev bli avstängd har denna rätt att få ta igen den undervisning som denna går miste om under avstängningstiden, 5 kap 14 § p. 3 SkIL. Det kan

⁷⁵ Prop. 2009/10:165 s. 326

⁷⁶ Boström s. 300

ske via hemundervisning, extra lektioner eller liknande åtgärder.⁷⁷ Liksom de andra disciplinära åtgärderna ska inte avstängningen ses som ett straff för elevens beteende utan som ett sätt att under tiden bereda möjlighet för skolan att skyndsamt utreda vilka andra åtgärder som de kan behöva göra för att samma situation eller kränkning inte ska försätta när eleven kommer tillbaka till skolan, 5 kap § 15 SkL.

4.5 Polisanmälan vid brott

Om en elev utsätter en annan elev för ett brott ska det anmälas till polisen även om det sker under skoltid. Det finns ingen särskild lagstiftning för brott som äger rum i skolmiljön utan det är samma regler som gäller där som i samhället i övrigt. Om en elev exempelvis blir misshandlad eller bestulen på sina tillhörigheter av en annan elev är det inte något som skolan ska lösa helt själva inom sin verksamhet utan det går att polisanmäla och då är det polisens ansvar att utreda fallet.

Beroende på gärningsmannens ålder får dock ingen påföljd dömas ut i fallet om de skulle gå vidare till domstol. De flesta elever i grundskolan är under 15 år och kan därmed inte dömas till någon påföljd, 1 kap 6 § BrB. Det innebär inte att en domstol inte kan konstatera att en brottslig handling har begåtts av den åtalade i fallet men att personen inte kan ådömas straff eller påföljd trots det.⁷⁸ Att straffbarhetsåldern är satt till 15 år motiveras med att unga inte anses ha samma mognad eller värderingar som en vuxen person har. För att det inte ska bli rättsosäkert och för att undvika att individuella mognadsbedömningar av unga förövare ska leda till problem i rättspraxis är gränsen fast.⁷⁹

De elever som går i grundskolans sista klasser kan ha fyllt 15 år och därmed vara i straffbar ålder. Vid bedömning av brottslingar i den åldern ska åldern tas i beaktande när straff ska bestämmas. Ju yngre gärningsmannen är, desto lindrigare straff ska utdömas. Det kan uppkomma en situation där två personer tillsammans begått en brottslig handling men där den ena gärningsmannen är under 15 år och den andra är över 15 år. Då kommer endast den ena kunna straffas och få en påföljd.

4.6 Sammanfattning av skolans ansvar

⁷⁷ Appelberg, Carlson s. 75

⁷⁸ Boström s. 332

⁷⁹ Nordlöf s. 178

Skolan har ett långtgående ansvar att se till att kränkningar och trakasserier inte ska förekomma i verksamheten. Det ska råda nolltolerans i verksamheten men det är endast när det gäller relationen mellan personal på skolan och elev som det finns ett uttryckligt förbud mot kränkningar och trakasserier i lagtexten. För att sammanfatta vad som skolan är skyldiga att göra är att anmäla alla misstänkta fall av kränkningar till rektor varefter denne ska rapportera in det till huvudmannen som skyndsamt måste inleda en utredning. Utifrån utredningen ska åtgärder tas för att förhindra att kränkningarna fortgår och dokumentation ska ske av alla åtgärder som vidtas. Målet är att kränkningarna slutar efter utredningen och skolan är skyldig att vidta olika åtgärder tills att det sker.

5. Elevens möjlighet att själv agera

Av de elever som blir utsatt för kränkande behandling eller trakasserier i skolan upplever många att den hjälp som skolan erbjuder och de åtgärder som vidtas är bristfälliga eller verkningslösa. Trots att skolan har en lagstadgad skyldighet att agera och försäkra alla elever en bra arbetsmiljö som möjliggör för dem att uppnå sina förväntade studieresultat sker inte det i alla fall. Oavsett om det beror på att skolan väljer att ignorera ett problem eller har bristande rutiner i sina planer mot kränkande behandling och trakasserier kan det vara svårt för eleven att komma vidare i problemet utan hjälp utifrån. När eleven inte får någon hjälp från huvudmannen uppkommer frågan om vad som eleven själv kan göra för att få hjälp.

5.1 Skolplikt och dess omfattning

Skolplikten är ett obligatorium för alla barn i Sverige, 7 kap 2 § SkIL, och barn ska påbörja sin skolgång senast höstterminen det år som barnet fyller sju år, 7 kap 10 § SkIL. Skolplikten upphör på vårterminen under det nionde året i skolan förutsatt att eleven uppfyller det kunskapsmål som är uppställda i läroplanen. Om inte kraven anses uppfyllda kan skolplikten förlängas med ett år eller tills dess att eleven har uppnått önskad kunskapsnivå, dock maximalt till det år då eleven fyller 18 år, 7 kap 12-13 §§ SkIL.⁸⁰ Skolplikten är inte en ensidig skyldighet för eleven utan den kompletteras med elevens rätt till lärande och att skolan ska se till att eleven uppnår de mål som krävs för att skolgången ska anses avslutad, 7 kap 3 § SkIL. Det innefattar att försäkra eleven en trygg arbetsmiljö, 5 kap 3 § SkIL.

Eleven har en skyldighet att närvara på den utbildning som ges i verksamheten, 7 kap 17 § SkIL, och vårdnadshavaren är skyldig att se till att deras barn går till skolan, 7 kap 20 § SkIL.⁸¹ Om en elev väljer att inte komma till undervisningen räknas det som ogiltig frånvaro eller skolk från elevens sida. Det ska finnas kontinuerlig kontakt mellan skolan och hemmet så att man i ett tidigt skede kan uppmärksamma om en elev uteblir från undervisningen.⁸² Helst ska information om elevens frånvaro komma till vårdnadshavarens kännedom samma dag som frånvaron inträffat.

⁸⁰ Boström s. 180

⁸¹ Appelgren, Carlson s. 53

⁸² Prop. 2009/10:165 s. 339

5.1.1 Befrielse från skolgång

Ett stadgande om befrielse från den obligatoriska skolgång finns inte SkIL, däremot finns en möjlighet för en elev att på sin vårdnadshavares begäran bli befriad från vissa moment i undervisningen som annars hade varit obligatoriska. För det krävs det synnerliga skäl, 7 kap 19 § SkIL, och sådan befrielse får endast ske vid ett fåtal gånger under ett läsår. I förarbetet kan man läsa att skolans värdegrund ska se till att det inte finns inslag i undervisningen som kan uppfattas som kränkande mot enskilda elever. Undervisningen ska formas på ett sätt så att alla oavsett egen eller vårdnadshavares religiös eller filosofisk uppfattning ska kunna delta på lika villkor. De synnerliga skäl som trots allt kan uppkomma berör främst fall där en elev redan har uppnått kunskapsmålen eller ligger långt fram i sin kunskapsutveckling.⁸³

I praxis finner man några fall gällande befrielse från obligatoriska moment inom skolämnet idrott och hälsa. Det skedde efter att Kammarrätten funnit att familjens religiösa övertygelse i fallen borde getts prioritet och undervisningen borde ha anpassats på att eleverna kunde ha deltagit i undervisning och visat sina färdigheter på annat sätt.⁸⁴

Då praxis på området är knapp och förarbetet bara föreskriver en möjlighet att slippa delta vid enskilda moment bör inte bestämmelsen användas för att befria en elev som känner sig utsatt för kränkande behandling från att delta i undervisning. Att gör det vore att använda paragrafen för brett och det är inte lagstiftarens mening att den ska gå att utnyttja vid andra än synnerliga skäl.

5.2 Anmälan till BEO eller DO

Beroende på om eleven har blivit utsatt för kränkande behandling eller trakasserier kan eleven kontakta BEO eller DO för att få vidare hjälp och stöd i sin sak. Båda två kan komma att hjälpa eleven i det fortsatta arbetet att få rätt mot skolan och huvudmannen ifall de åtgärder som ditintills tagits ej varit tillräckliga eller haft någon verkan på elevens situation. Eleven kan även välja att driva ett ärende själv genom att stämma skolan. Föredelarna med att kontakta BEO eller DO är att eleven och dennes vårdnadshavare inte själva behöver stå för de kostnader som kan uppkomma.

5.2.1 Anmälan till BEO

⁸³ Prop. 2009/10:165 s. 341

⁸⁴ KamR i Sundsvall mål nr. 1492-12, 1493-12, & 1494-12

Det en elev i första hand kan göra efter att ha haft kontakt med skolan och huvudman är att göra en anmälan till BEO. BEO är anställd av staten och har till uppdrag att försäkra att barn och elevers rättigheter tillvaratas inom skolväsendet. BEO tillhör skolinspektionen och de har ett gemensamt uppdrag att bevaka att 6 kap SkIL efterlevs på skolorna. Verksamhet startade upp år 2006 och möjlighet att utreda anmälningar sträcker sig ej till händelser som inträffade innan denna tidpunkt. Till uppdraget hör även att informera om SkIL och utbilda personal inom skolan om de krav som ställts upp för nolltolerans gällande kränkande behandling.⁸⁵ Anmälan till BEO går att göra via deras hemsida. BEO:s utredningen ska vara objektiv och täcka in allt som kan vara av intresse i målet. Exempelvis kan intervjuer göras med personal och involverade elever för att få en så fullständig bild av händelserna som möjligt.

Vilka åtgärder som BEO kommer att ta till efter anmälan beror på hur allvarliga de inträffade kränkningarna kan anses ha varit och om huvudmannen gjort vad denna kunnat för att förhindra kränkningen. I 6 kap 12 § SkIL finns de grunder utifrån vilka huvudmannen kan bli skyldig att betala skadestånd till en elev. Det är om huvudmannen har brutit mot reglerna i 6 kap 7-11 §§ SkIL. Med andra ord kan skadeståndsskyldigheten grunda sig i att huvudmannen eller skolan inte har förebyggt eller förhindrat kränkningar i tillräcklig mån eller inte har haft en fungerande plan mot kränkande behandling. Även så kan det grunda sig i att huvudmannen eller personal inom skolan har kränkt eleven, att skolan ej har anmält, utrett eller vidtagit åtgärder för att sätta stopp för kränkningarna samt att eleven har blivit utsatt för repressalier på grund av sin anmälan om missförhållanden.

En skadeståndsskyldighet på grund av bristfällig utredning av påstådda kränkningar kan uppkomma oavsett om det faktiskt har skett några kränkningar i verkligheten. Alla påstådda fall som kommer till huvudmannens kännedom måste utredas och får endast lämnas utan åtgärd om det inte råder någon tvekan om att kränkning ej har skett. Skadeståndet ska omfatta både den kränkning som detta har inneburit för eleven samt faktiskt skada som uppkommit. Om kränkningen skulle anses vara ringa betalas ej skadestånd ut om det inte rör sig om repressalier från skolans sida, 6 kap 12 § SkIL. I dessa fall ska skadestånd alltid utgå till eleven. Skadeståndet för kränkning kan sättas ned eller helt falla bort om särskilda skäl talar för det.⁸⁶

⁸⁵ BEO:s hemsida: <http://www.skolinspektionen.se/sv/BEO/Om-BEO/>

⁸⁶ Clevesköld, Jernelöv, Orrsten, Okada s. 287 ff

Efter en utredning kan BEO antingen komma fram till att huvudmannen har agerat tillräckligt mycket och vidtagit alla de åtgärder som kunnat krävas i den aktuella situationen eller att huvudmannen har brustit i sin skyldighet att utreda och vidta åtgärder. Det är alltså inte tillräckligt att konstatera att en kränkning har ägt rum mot eleven utan det måste även ha skett försummelse vid hanteringen av händelserna hos huvudmannen. Om undersökningen leder fram till att så är fallet kan BEO rikta ett skadeståndskrav mot huvudmannen för att ersätta eleven för den kränkning som det har inneburit.

Under år 2012 kom det in 991 ärenden till BEO som rörde fall av kränkande behandling. Av dessa behandlades 715 stycken och i närmare hälften av dessa ärenden kom BEO fram till att skolan hade brustit i sina skyldigheter gentemot eleven. Merparten av besluten rörde fall av kränkande behandling mellan elever. I merparten av besluten har BEO valt att rikta kritik mot huvudmannens hantering av händelserna och i 48 stycken av fallen har skadeståndskrav riktats mot huvudmannen. Om huvudmannen inte vill gå med på BEO:s krav inleds förhandlingar som kan leda till att parterna förlikas över ett belopp. I 37 av de aktuella fallen accepterade huvudmannen det framförda skadeståndkravet eller så förlikades parterna kring ett annat belopp.⁸⁷

Sedan BEO började företräda barn och elever år 2006 har förlikning uppnått i närmare 200 olika ärenden. Det genomsnittliga skadeståndet som de eleverna har fått är 41 960 kr.⁸⁸

5.2.2 Anmälan till DO

DO är en statlig myndighet som har till uppdrag att arbeta för alla individers lika rättigheter och möjligheter. Det görs främst genom att se till att bestämmelserna i DL efterlevs, 4 kap 1 § DL. DO tar emot anmälningar om en enskild anser att något av förbuden i DL har överskridits.⁸⁹ Vad mer som ingår i DO:s arbetsuppgifter finner man i lagen om DO:s uppdrag.⁹⁰

Om DO finner att utredningsskyldigheten i 2 kap 7 § DL inte fullföljts av utbildningssamordnaren eller om åtgärder för att hindra och stoppa trakasserierna inte vidtagits i det aktuella fallet kan utbildningssamordnaren bli skyldig att betala ut

⁸⁷ Skolinspektionens årsredovisning 2012 s. 24 ff

⁸⁸ Dagens nyheter's hemsida: <http://www.dn.se/nyheter/sverige/forra-beo-kraver-skadestand-till-mobbade-elever/>

⁸⁹ DO:s hemsida: <http://www.do.se/sv/Om-DO/>

⁹⁰ Lag (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen

diskrimineringsersättning till den drabbade eleven, 5 kap 1 § DL. I fall där rättsläget kan bedömas vara klart kan DO hjälpa till att nå en förlikning mellan den anmälade eleven och utbildningssamordnaren.⁹¹ Diskrimineringsersättningen brukar oftast uppgå till högre belopp än skadeståndet som kan komma att betalas ut till en elev för kränkande behandling. Det motiveras med att principen om likabehandling och skydd från diskriminering är en del av de grundläggande mänskliga rättigheterna och att brott mot dessa ska ses som en allvarlig kränkning av eleven. Ersättningen ska vara på en nivå som är kännbar för att ersätta den kränkning som skett mot eleven och för att framtida diskriminering ska avskräckas.⁹²

Alla anmälningar som kommer in drivs ej vidare utan DO väljer oftast att utreda och driva de fall där man ser att ett avgörande skulle kunna medföra positiv förändring för många då det rör ett område av stor orättvisa. Även kan det vara ärenden som ses värdefulla att utreda utifrån aspekten att det kan komma att bidra till den fortsatta rättsutvecklingen.⁹³

5.3 Repressalier

Repressalier är en missgynnande som sker av en elev som valt att påtala missförhållanden, 6 kap 11 § SkIL och 5 kap 19 § DL . Det råder förbud mot repressalier från huvudmannen mot den elev som anmält kränkningar eller trakasserier alternativt deltagit i en utredning kring sådana. Det är viktigt att det inte är offret som straffas för sin anmälan. Om repressalier skett ska skadestånd alltid utgå till eleven även om det skulle röra ett ringa brott.

Bevisbördan är omvänd i mål som rör repressalier. Det räcker med att eleven visar på omständigheter som ger anledning att anta att det har skett ett missgynnande från skolans sida. För att undgå skadeståndsansvar måste huvudmannen därefter bevisa att inget missgynnande har skett. Om det föreligger särskilda skäl kan skadeståndsansvaret sättas ner eller falla bort men det ska endast ske i det fall där det skulle anses som orimligt att skadestånd ska utgå. Det kan vara om eleven har provocerat och själv varit orsakande faktor till repressalien.⁹⁴

5.4 Att stämma huvudmannen vid domstol

5.4.1 Vid mål gällande kränkande behandling

⁹¹ DO:s hemsida: <http://www.do.se/sv/Forebygga-diskriminering/Utredningsskyldighet/>

⁹² Prop 2007/08:95 s. 390

⁹³ DO:s hemsida: www.do.se/sv/Fakta/Fragor-och-svar/Om-anmalningar/Hur-och-varfor-tar-DO-emot-anmalningar/

⁹⁴ Boström s. 266 ff

Om huvudmannen motsätter sig BEO:s krav på att betala ut skadestånd och parterna inte lyckas förlikas i ärendet kan eleven välja om denne vill driva ärendet vidare till domstol. BEO hjälper till att företräda eleven i de fall där den föregående utredningen visat att eleven blivit utsatt för kränkande behandling och det finns en förutsättning att kräva skadestånd från huvudmannen, 6 kap 15 § SkIL. Bestämmelser gällande rättegångsförfarandet finner man i 6 kap 13-16 §§ SkIL. Mål om skadestånd enligt SkIL:s sjätte kapitel ska handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten, 6 kap 13 § SkIL.

I domstolen kommer BEO vara part mot huvudmannen, företräda eleven och föra dennes talan. I samma rättegång kan även annan talan föras av BEO. Det gäller sådana fall där eleven även utsatts för trakasserier och då kan BEO och DO komma överens om vem som lämpligen bör föra elevens talan i målet utifrån elevens bästa intresse. Om eleven själv har hunnit väcka en talan mot huvudmannen kan inte BEO väcka en till talan som rör samma sak. Under år 2012 inledde BEO sex stycken domstolsprocesser mot olika huvudmän. Det är ovanligt många då det sammanlagda antalet processer som drivits sedan 2006 endast är det dubbla.⁹⁵

Bevisbördan i mål som rör kränkningar behandling eller repressalier som huvudmannen har utsatt eleven för är fördelad så att det räcker med att eleven visar på omständigheter som ger anledning att anta att repressalier har skett och därefter ska huvudmannen visa att så inte är fallet, 6 kap 14 § SkIL.⁹⁶ Bevisregeln finns till för att underlätta för elever att få skadestånd i fall där kränkningen kommit från skolans håll.⁹⁷

När målet gäller kränkande behandling som huvudmannen har underlåtit att utreda eller där åtgärder för att stoppa kränkningarna ej företagits av skolan gäller vanliga bevisregler. Eleven ska visa på att skolan fått kännedom om den kränkande behandlingen mot eleven men ej vidtagit de åtgärder som krävts av dem i den situationen eller att bristfälliga åtgärder vidtagits. Därefter är det upp till huvudmannen att bevisa att tillräckliga åtgärder vidtagits.⁹⁸

Det kan förordas att var och en av parterna ska bära sin egen rättegångskostnad om den förlorande parten haft skälig anledning att få tvisten prövad, 6 kap 13 § SkIL. Det kan man dock inte avgöra innan själva målet har avgjorts. Undantaget från huvudregeln att den

⁹⁵ Skolinspektionens årsredovisning 2012 s. 25

⁹⁶ Clevesköld, Jernelöv, Orrsten, Okada s. 291 ff

⁹⁷ Boström s. 266

⁹⁸ 2007/08:95 s. 472

förlorande parten ska betala samtliga rättegångskostnader kan exempelvis avse fall där BEO ansett att prövningen skulle kunna leda till ett vägledande avgörande eller att en strikt hållning till rättegångskostnadernas fördelning vore obefogad.⁹⁹

Efter att rätten har kommit med sitt avgörande finns det möjlighet för både BEO och eleven att överklaga domen till högre instans om den gått dem emot även om det är BEO som fört elevens talan, 6 kap 16 § SkIL.

Skadeståndslagens, SkL, regler gäller vid beräkningen av det skadeståndet som kan komma att tillfalla eleven. 3 kap 2 § SkL stadgar att det krävs en allvarlig kränkning för att skadestånd ska utgå. SkIL har sänkt kraven för skadeståndsansvar och säger att det räcker med att kränkningen inte är ringa för att ett skadeståndsansvar ska bli aktuellt, 6 kap 12 § SkIL. Dock kan rätten till skadestånd falla bort om det finns särskilda skäl för det.¹⁰⁰ Skadeståndet ska täcka både den kränkning som eleven utsatt för samt ha en preventiv verkan så att skolan ser till att liknande händelser inte uppkommer igen.

5.4.2 Vid mål gällande trakasserier

Om utbildningssamordnaren för skolan inte vill bemöta de krav på diskrimineringsersättning som DO riktat mot denna på elevens vägnar kan DO välja att driva vidare ärende till domstol, 6 kap 2 § DL. Om DO vinner framgång med sin talan är det istället rätten som bestämmer hur stor diskrimineringsersättningen till eleven blir.

Vid mål som berör trakasserier eller diskriminering är bevisbördan målen uppbyggd i två led. Det första ledet är att eleven som har blivit trakasserad ska visa på omständigheter som tyder på att denne har blivit mindre förmånligt behandlad på grund av omständigheter som har anknytning till en diskrimineringsgrund. Om eleven lyckas visa på sådana omständigheter ska utbildningssamordnaren därefter visa att diskriminering inte har förekommit, 6 kap 3 § DL. Begreppet diskriminera omfattar enligt 1 kap 4 § DL även trakasserier.¹⁰¹

5.5 Preskription

Det finns ingen särskild preskriptionsregel angående hur långt i efterhand en elev har möjlighet att väcka talan mot huvudmannen gällande kränkande behandling i SkIL. Man får

⁹⁹ Clevesköld, Jernelöv, Orrsten, Okada s. 290

¹⁰⁰ Hellner s. 468

¹⁰¹ Fransson, Stüber s. 534

istället se till bestämmelserna i preskriptionslagen, PL. PL:s vanliga preskriptionstid löper på tio år från att den påstådda handlingen företogs.¹⁰² Dock bör eleven vända sig till BEO så snart som möjligt efter att kränkningarna och skolans bristande agerande ägt rum då det underlättar i undersökningen om händelserna fortfarande kan anses vara färska.

Gällande trakasserier ska talan väckas inom två år efter att den påtalade handlingen ägde rum, 6 kap 6 § DL. I annat fall är rätten till talan förlorad. Om talan rör en person som var under 18 år när handlingen företogs räknas tidsfristen från den dag då personen fyllde 18 år, 6 kap 6 § st. 2 DL. Regeln gör att det i praktiken kan gå många år mellan den trakasserande händelsen och det att talan väcks.¹⁰³ DO brukar välja att inte utreda fall som ligger längre tid än två år tillbaka i tiden.¹⁰⁴

¹⁰² Werner kap. 7.D.3

¹⁰³ Boström s. 284

¹⁰⁴ DO:s hemsida: <http://www.do.se/sv/Diskriminerad/Utbildning/Hur-anmaler-jag/>

6. Rättsfall

Sedan BEO startade upp sin verksamhet har många elever fått hjälp med att driva fall gällande kränkande behandling mot sina skolor. De skolor som blivit utredda har i de flesta fall valt att förlikas när BEO funnit att skolan har brustit i utrednings- eller åtgärdsskyldigheten. Det första fallet som avgjordes i domstol där BEO var med som part kom först under 2009. Sedan dess har flertalet ärendet gått vidare till domstol, dock är praxisen fortfarande begränsad. I det fall som BEO valt att ta vidare till domstol har endast ett fall slutat med att BEO förlorat i rätten.

Följande avsnitt kommer att innehålla tre av de ärenden som BEO valt att ta vidare till domstol efter att förlikning med huvudmannen inte har kommit till stånd. Syftet med att återge rättsfallen är att kunna utskilja relevanta omständigheter i fallen och för att se var huvudmannen och BEO:s bedömning av situationerna främst skiljer sig åt. Genom att identifiera var deras bedömningar går isär kan man se ifall lagens formulering är tillräckligt tydlig eller långtgående på de områdena. Då det är en lång process från att anmälan sker till BEO tills att ett ärende eventuellt kommer upp i domstol finns det inga ärenden som utgår från den nuvarande formuleringen i SkIL. Då händelserna i fallen sträcker sig tillbaka till tiden före den nya SkIL kom kommer hänsyn tas till hur formuleringarna i lagtexten kan ha förändrats i de aktuella paragraferna.

6.1 Fall 1 - BEO mot Göteborgs stad (HovR för Västra Sverige mål nr. T3021-11)

BEO yrkade på att TR skulle förplikta Göteborgs stad att betala ut skadestånd till eleven Y.G. för kränkning, förstörd egendom samt sveda och värk till ett belopp motsvarande 234 600 kr. Göteborgs stad motsatte sig yrkandena från BEO och ansåg ej att de yrkade beloppet var skäligt.

Y.G. började under höstterminen, HT, 2004 på H-skolan för vilken Göteborgs stad är huvudman. De aktuella kränkningarna ägde rum under HT 2007 till och med vårterminen, VT, 2008. BEO hävdar att huvudmannen har åsidosatt sina skyldigheter enligt 7 § BeL att förhindra och förebygga kränkande behandling och trakasserier bland eleverna på skolan och att det bidragit till att Y.G. blev utsatt för sådana. Även så ansåg BEO att huvudmannen hade

haft vetskap om de pågående kränkningarna utan att utreda dem i tillräcklig utsträckning eller vidta de åtgärder som krävts för att stoppa de pågående kränkningarna enligt 8 § BeL.¹⁰⁵

Kränkningarna var omfattande och bestod av att Y.G. blev kallad olika nersättande tillmälen och även så har eleverna riktat liknande nersättande och förolämpande kommentarer om hennes familj. Hon har utsatts för nersättande blickar, hostningar, hennes skåp har blivit nedklottrat och de andra eleverna har gått igenom hennes väska och tagit hennes saker. Vid ett tillfälle blev hon inlåst på en toalett och en elev har även hotat med att elda upp hennes skor. I stort sett alla elever i klassen har varit delaktiga i den kränkande behandlingen.

Huvudmannen anför att det under HT 2007 kom flera nya elever till H-skolan vilket skapade ett osäkert och otryggt klimat. Det är något som skolan arbetade mycket för att komma till rätta med. Skolan menar även att problemen på skolan berörde de flesta eleverna i klassen och att även Y.G. deltog i den jargong som pågick och att hon därmed inte var den enda eleven som blev utsatt under perioden. Enskilda händelser har åtgärdats under terminerna genom att samtal har hållits med elever som betett sig kränkande mot Y.G. och att kontakt har tagit med deras föräldrar i vissa av fallen.

TR:s bedömning:

TR bedömde att Y.G. blivit utsatt för kränkande behandling och att huvudmannen känt till det. Det går att konstatera utifrån tjänsteanteckningar och vittnesmål att även personalen på skolan klassificerat händelserna som mobbning. Kränkningarna har främst gällt nedsättande kommentarer som varit omfattande och pågått under en längre tid.

TR bedömer att huvudmannen har brustit i sitt ansvar på tre olika punkter. Huvudmannen har i och för sig utfört åtgärder i anslutning till en del av händelserna som har varit tillräckliga men finner att det generella arbetet för att förebygga kränkningarna mot Y.G. varit bristande. Utredningen som gjordes efter nedklottringen av skåpet var bristfällig då inga åtgärder sattes in efter det samt att de nedsättande kommentarerna och blickarna som Y.G. upplevde under en längre tid inte utreddes. TR dömer ut skadestånd till Y.G. på sammanlagt 20 000 kr, varav 15 000 kr är för den kränkning Y.G. blivit utsatt för och 5 000 kr är för sveda och värk.

¹⁰⁵ Då kränkningarna inträffade under 2007-2008 är den gamla lagen tillämplig. Lagens paragrafer har sin nuvarande motsvarighet i 7 § & 10 § SkL. Skyldigheten att förebygga och förhindra kränkande behandling är nästintill likalydande i de två lagarna. Skyldigheten att utreda fall som kommer till huvudmannens kännedom i 8 § BeL och 10 § Skoll är lika långtgående i de båda lagarna.

HovR bedömning:

BEO yrkade i HovR på att skadeståndet till Y.G. skulle höjas till 150 000kr. Göteborgs stad yrkade på att talas skulle ogillas helt av HovR.

HovR instämmer i TR:s bedömning att Y.G. under perioden 2007-2008 varit utsatt för verbal kränkande behandling av de andra eleverna, att den varit stor i omfattningen och att skolan har haft kännedom om den. Även så konstateras att Y.G. uppfyllt bevisbördan gällande att hennes skåp blivit nerklottrat. Då skolan haft kännedom om kränkningarna men inte satt in några åtgärder för att förhindra och förebygga dessa under HT 2007 gör att HovR gör samma bedömning som tingsrätten på denna punkt. Skolan har brutit mot 7 § BeL.

HovR konstaterade även att skolans åtgärder, som främst bestått av att prata med eleverna och deras föräldrar, inte har haft någon reell verkan på situationen samt att huvudmannen brutit mot sin skyldighet att åtgärda pågående kränkningar och därmed är skadeståndskyldiga gentemot Y.G. HovR höjde skadeståndsbeloppet till 50 000 kr.

6.2 Fall 2 - BEO mot Göteborgs stad (HovR för Västra Sverige T3724-10)

BEO yrkade på att TR skulle förplikta Göteborgs stad att betala ut skadestånd till eleven R.Å. för kränkning till ett belopp motsvarande 40 000 kr jämte ränta. Göteborgs stad bestred yrkandena från BEO men ansåg att ett belopp på 5000 kr var skäligt i och för sig.

BEO hävdade att eleven R.Å. under sin skoltid på K-skolan i Göteborg utsattes för kränkande behandling genom att hennes skolkamrater frös ut henne ur gemenskapen, viskade om henne och retade henne. Den kränkande behandlingen ska ha pågått från det att R.Å. började på skolan VT 2005 tills hon bytte skola i början av HT 2006. Tillämplig lag är BeL som trädde i kraft 1 april 2006. Redan när R.Å. började på K-skolan fick personalen på skolan information om att R.Å. hade blivit retad på sin tidigare skola. Hennes föräldrar har kontinuerligt hört av sig till personalen via telefon, under utvecklingssamtal och genom kontakt med skolans trygghetsgrupp med information om hur R.Å:s situation har sett ut.

Göteborgs stad anser sig inte ha brutit mot sina skyldigheter enligt 6-8 §§ BeL och därmed inte gjort sig skadeståndskyldiga enligt 15 § samma lag. R.Å. hade svårt för sig i skolan och en handlingsplan upprättades för att hon skulle få den hjälp och det stöd som hon behövde med studierna. Dock har ingen liknande plan upprättats gällande kränkningarna hon utsatts

för. Det har funnits extra personal som hållit uppsikt under rasterna för att se till att alla eleverna skulle få vara med och leka. Skolan har vid ett tillfälle varit i kontakt med två elever som retat R.Å. och bett dem att sluta med det. Det skedde efter att R.Å:s pappa ringde till rektorn och informerade om att eleverna varit elaka mot R.Å. Förutom det har trygghetsgruppen tagit upp hennes fall och skolan har arbetat med gruppstärkande övningar för att få till ett bättre klimat i klassen. Personalen på skolan har upplevt R.Å. som inåtbunden och som en elev som ej trivts eller fungerat i större sociala sammanhang. När de försökt få henne att umgås med de andra eleverna har hon lämnat gruppen eller inte deltagit i konversationerna. Deras uppfattning är att hennes problem haft att göra med hennes inlärningsvårigheter och inte med kränkande behandling då de inte uppfattat att en sådan problematik har existerat.

TR:s bedömning:

TR ansåg inte att huvudmannen hade brustit i sina skyldigheter utifrån BeL. Under de elevhälsoteamträffar som hållits med skolan och R.Å:s föräldrar har hennes inlärningsvårigheter stått i fokus. Det fanns inga noteringar om pågående mobbning utan endast en incident finns nertecknad, den med de två eleverna som skolan talade med, där skolan får anses ha vidtagit adekvata åtgärder. Skolan har inte haft någon likabehandlingsplan under tiden som R.Å. gick på skolan men TR anser inte att det har bidragit till att huvudmannen ska anses ha brustit i sina åtaganden. TR finner inte att det som framkommit i målet visar att R.Å. har blivit utsatt för en sådan kränkande behandling som omfattas av lagen och ogillade BEO:s talan.

HovR:s bedömning:

BEO överklagade TR:s dom till HovR och yrkade på att den skulle ändras till deras fördel. HovR framförde att huvudmannen har en skyldighet att utreda misstänka situationer av kränkande behandling så snart som de kommer till dennes kännedom. Utredningsplikten är långtgående och även om inga kränkningar skett kan skadeståndsskyldighet uppkomma för huvudmannen om inte en utredning av de relevanta omständigheterna görs. R.Å:s föräldrar har vid flera tillfällen uppmärksammat skolan om R.Å:s situation och det faktum att hon känt sig utfrys och dåligt behandlad av de andra eleverna. Skolan har själv konstaterat att R.Å. varit ensam under raster och i skolmatsalen och även att hon haft svårt att få kontakt med eleverna i sin klass. HovR finner det bevisat att R.Å. blivit utfrys och utsatt för kränkande behandling och att skolans kännedom om det har utlöst deras utredningsplikt. I fallet har

ingen utredning vidtagits utan endast ett fåtal enskilda åtgärder som kan ses som punktinsatser. HovR ansåg inte att de var tillräckligt och åtgärderna hade saknat systematik och långsiktighet. De hade inte heller vidtagits skyndsamt. Skolans avsaknad av likabehandlingsplan anses ha bidragit till att personalen inte vetat vad de skulle göra vid de uppkomna händelserna och inte heller gett dem de verktyg som krävts för att agera.

Sammanfattningsvis ansåg HovR att en skyndsamt och tillräcklig utredning av R.Å:s fall ej vidtagits och avsaknaden av likabehandlingsplan på skolan kan ha bidragit till det. HovR dömde Göteborgs stad att betala ut skadestånd på 25 000 kr till R.Å.

6.3 Fall 3 - BEO mot Vimmerby kommun (Göta Hovrätt T 48-13)

BEO yrkade på att TR skulle förplikta Vimmerby kommun att betala ut skadestånd till eleven G.E. för kränkning, sveda och värk jämte ränta till ett belopp motsvarande 285 000 kr. Vimmerby kommun bestred yrkandena och ansåg ej att de yrkade beloppen var skäliga.

BEO hävdade att eleven G.E. under sin skoltid på V-skolan i Vimmerby utsattes för kränkande behandling som varit både verbala och fysiska. Den kränkande behandlingen pågick under hela hans skoltid men de i fallet aktuella händelserna inträffade efter BeL:s ikraftträdande under VT 2006 och fram tills att G.E. bytte skola under VT 2008. BEO har pekat ut ett stort antal händelser under G.E:s skoltid där han blivit utsatt för kränkningar, misshandel och fått sina saker förstörda eller nersmutsade. Eleverna som utsatt G.E. för kränkningarna har varit olika elever i hans klass, andra elever inom skolan men även äldre syskon till dessa elever.

Skolan hävdade att de kränkningar som G.E. blev utsatt för inte kunde anse vara mobbning eller kränkande behandling då de ansåg att han var en del i problemet och även till uppkomsten av vissa av händelserna. G.E. ansågs ha svårt för det sociala spelet och för att ha svårt att hantera sina aggressioner. Skolan hade ett förebyggande arbete som var långtgående och involverade de flesta elever på skolan genom olika övningar, spel och utbildningar. Skolan hade ett antimobbningsteam som utredde händelser som kom till skolans kännedom. Händelser som involverade G.E. togs upp ett fåtal gånger under den aktuella perioden. En elev som hoppade på G.E. under ett idrottslopp blev även avstängd under en period. För övrigt hanterades uppkomna situationer genom att lärarna lät G.E. och den elev dispyten varit med be varandra om ursäkt. Föräldrar till elever kontaktades även i allvarigare fall. G.E. har

fått byta plats på sitt skåp och extra personal har funnits i korridorerna för att hålla koll på vad som hände mellan lektionerna.

TR:s bedömning:

TR ansåg att det förebyggande arbete som skolan hade vidtagit var omfattande och hade motsvarat de krav som fanns i lagen. Därmed kunde inte skolan anses ha brutit mot 7 § BeL gällande sitt ansvar att förhindra och förebygga kränkande behandling på skolan. I G.E:s fall hade samtal hållits med inblandade elever i några av de fall där skolan fått kännedom om kränkningar mot G.E. Även så har elevernas föräldrar blivit kontaktade vid allvarigare händelser. Antimobbingsteamet har utrett några allvarigare fall. Uppföljningen har skett på så vis att teamet har frågat G.E. hur det går och slutat med det när han uttryckt att han inte blivit kränkt av samma elev igen. TR ansåg att skolan hade gjort det som stod i deras makt för att stoppa den kränkande behandling som pågått mot G.E. och därmed inte kunde anses ha brutit mot 8 § Bel. BEO:s talan ogillades.

HovR bedömning:

Liksom TR konstaterar HovR att det förebyggande arbetet på skolan för att förebygga och förhindra kränkande behandling hade varit stort och systematiskt. HovR fastställer tingsrättens dom i den delen. HovR ansåg däremot att G.E. ej kunde anses vara initierade till de konflikter som uppstått och att det därmed inte räckte med skolan förklaring att han var en del av problemet. Det samtal som hållits med elever hade skett vid inträffade händelser men då den kränkande behandlingen fortsatte efter samtalen kan det inte anses ha varit tillräckliga åtgärder för att stoppa den. Trots att andra insatser såsom kontakt med vårdnadshavare, extra personal för tillsyn under raster och elevvårdskonferenser hölls minskade ej den kränkande behandlingens omfattning. När kränkningarna istället ökade i omfattning borde skolan ha insett att de insatser som de hade satt in inte hade någon verkan och därefter utrett fallet ytterligare. En sådan utredning hade visat på att det inte rörde sig om enstaka händelser riktade mot G.E. av olika personer utan att det var en kontinuerlig mobbing som pågick där i stort sett samma personer var involverade i utövningen av kränkningarna. HovR ändrade TR:s beslut gällande ansvarsfrågan utifrån 8 § Bel och förpliktade Vimmerby kommun att betala skadestånd till G.E. på 95 000 kr jämte ränta.

6.4 Kommentarer på rättsfallen

De tre fallen som tagits upp gäller alla elever som har gått i grundskolan och i samtliga fall har BEO fått rätt mot huvudmannen i HovR. Den kränkande behandlingen har sett olika ut i de tre fallen men gemensamt är att den har varit omfattande och pågått under relativt lång tid. Skolans personal och huvudmannen har fått information om det inträffade i samtliga fall och vissa åtgärder har vidtagits. De har varit skillnader i hur de vidtagna åtgärderna har sett ut men det har även funnits likheter i huvudmännens agerande. I följande stycken kommer några av de aspekter som varit aktuella i TR:s och HovR:s bedömning gällande om huvudmannen har brustit i sina skyldigheter att tas upp.

6.4.1 Den tid som kränkningarna pågått

I de tre fallen har BEO framhållit den långa tid som kränkningarna har pågått och som skolan har haft kännedom om dessa. Tiden under vilken eleverna blivit utsatta för kränkande behandling har omfattat mer än ett år och i samtliga fall har eleverna känt sig mer eller mindre utsatta under hela den tid som de har gått på skolan. I samtliga fall har kränkningarna inte slutat före eleven valt att byta till en annan skola. Att skyndsamhet ska vidtas vid en situation gällande kränkande behandling framgår tydligt av lagtexten.¹⁰⁶

Det borde varit uppenbart för huvudmännen att deras insatser hade liten eller ingen reell inverkan då kränkningarna har fortskridit utan att synbart minska i omfattning med tiden. Det får anses vara en tydlig indikator och det är även något som HovR poängterar i fall 3. Där har eleven varit mer eller mindre utsatt under hela sin skoltid utan att huvudmannen fått kränkningarna att sluta. Det samma gäller i fall 2 där skolan fick information innan eleven började på skolan att det fanns risk att hon kunde bli utsatt för kränkande behandling då den problematiken hade funnits på elevens tidigare skola.

Det går att se ett samband i tidslängden som den kränkande behandlingen har pågått och det skadestånd som HovR dömt huvudmannen att betala ut till eleven. Ju längre tid som den pågår, även om huvudmannen har agerat i tillräcklig mån, desto högre skadestånd för kränkningarna.

6.4.2 De inblandade eleverna

¹⁰⁶ Skyndsamheten ska gälla både utredningen av händelserna och åtgärder som sätts in. Förhoppningen är att situationen ska lösas helt genom det.

Antalet elever som deltog i den kränkande behandlingen var många i alla tre fall. Antingen har hela elevens klass varit mer eller mindre delaktig eller så har det rört sig om gäng med många elever från olika klasser. I fall 1 har hela elevens skolklass medverkat i den kränkande behandlingen men där har skolan valt att se situationen som en allmänt stökig klass där många var utsatta men även själva delaktiga i jargongen. I fall 2 har samtliga flickor i elevens klass fryst ut henne ur gemenskapen. I det tredje fallet rörde det sig om en grupp elever varav den initiativtagande till kränkningarna byttes ut allt eftersom personal på skolan konfronterade den eleven. Dock förblev den eleven oftast kvar som påhejare till de fortsatta kränkningarna.

Den stora omfattningen av inblandade elever spelade roll vid beräkningen av hur omfattande kränkningen skulle anses vara enligt HovR men den användes även som en ursäkt från skolans håll att inte agera i större utsträckning än vad som skett. Genomgående i samtliga fall är att huvudmännen har valt att lägga över en del av skulden och ansvaret för kränkningarna på den utsatta eleven. TR accepterade den förklaringen i fall 2 och 3 där elevens eget agerande ansågs ha varit bidragande till utsattheten och friade huvudmännen från skadeståndsansvar. HovR har valt att lägga mindre tyngd vid uttalanden om elevens eventuella egna medverkan. Istället konstateras att de inträffade händelserna enbart i begränsad omfattning kunde förklaras på det sätt som skolan hävdade.

I fall 3 uttalade sig professor Dan Olweus i TR angående om att det är vanligt att elever skyller ifrån sig vid mobbning för att få situationen att framstå som en ömsesidig konflikt istället för kränkande behandling. Genom så kallad ansvarspulverisering vill mobbarna föra över en del av ansvaret till den utsatta eleven och få det att framstå som att det är en pågående konflikt mellan dessa. Olweus poängterar att det vid en konflikt rör det sig om två jämnstarka parter vilket inte kan anses vara fallet i det aktuella målet. Han menar att det är viktigt att lägga stor vikt på det som offret säger men även att höra passiva elever som ej är delaktiga i kränkningarna för att få en bättre bild av den faktiska situationen. I målet har två klasskamrater till G.E. hörts och båda har berättat att han varit utsatt under skoltiden, att det skett helt oprovocerat och att det var allmänt känt bland de andra eleverna vad som pågick. Trots det har ingen av de elever som inte varit direkt involverade i den kränkande behandlingen hörts av huvudmannen. Hade en ordentlig utredning gjorts hade den problematiken kommit fram snabbare och adekvata åtgärder hade kunnat vidtas för att skydda G.E.

Dan Olweus blev även hörd i TR i fall 1 där han framförde samma synpunkter som i fall 3 på skolans påståenden om att det rört sig om en konflikt i hela klassen och inte kränkande behandling av en elev. Maktbalansen var ojämn i det aktuella fallet och skolans sätt att hantera uppkomna händelser med elevsamtal har inte haft någon reell betydelse gällande att stoppa den kränkande behandling då det inte funnits en långsiktig plan bakom det agerandet.

I både fall 1 och 3 kan man se att skolan hade liknande sätt att behandla uppkommande situationer. Den bestod i att samtliga eleverna skulle be varandra om ursäkt och därefter ansågs saken vara överspelad. Det borde ha framgått för huvudmannen att den åtgärden inte var tillräcklig för att få ett stopp på kränkningarna då de har fortsatt även efter samtalen samt eskalerat i omfattning.

6.4.3 Utredningspliktens uppfyllande

I samtliga tre fall har skolan och huvudmannen haft svårt att avgöra hur långt utredningsskyldigheten sträckt sig. Som tidigare konstaterats ska alla misstänkta fall utredas och skadeståndsansvar kan uppkomma om så inte sker även om en genomförd utredning hade visat på att kränkande behandling ej inträffat i det aktuella fallet. För att utredningsplikten ska uppfyllas måste varje nödvändig åtgärd för reda ut och stoppa den kränkande behandlingen göras. För att nå upp till visionen om nolltolerans mot kränkningar inom skolan måste åtgärderna vara adekvata till situationen. Det går att utskilja flera situationer i fallen där utredning borde ha vidtagit.

I fall 1 utreddes inte problematiken trots att kännedom fanns hos skolans personal och det kom omfattande påtryckningar från elevens mor om att skolan var tvungna att agera. Att elevernas ord stod mot ord i flera händelser är ingen ursäkt att låta saken bestå och inte göra en djupare utredning för att få reda på de faktiska omständigheterna. Även så borde skolan ej ha nöjt sig med det svar som de fått från eleven då hon uppgett att hon mådde bra trots att vårdnadshavaren samtidigt hörde av sig med uppgifter som visade på motsatsen.

Det är extra tydligt att det förekommer brister i kunskapen om vad utredningsskyldigheten innebär hos skolan i fall 2 där ingen ordentlig utredning företogs med hänvisning till att ingen formell anmälan inkommit. Det krävs ingen anmälan för att utredningsplikten ska träda in utan det räcker med att det kommer till huvudmannens kännedom att en elev anser sig ha

blivit utsatt för kränkande behandling i samband med skolans verksamhet.¹⁰⁷ I fallet skiljer sig TR:s och HovR:s bedömning av utredningsplikten åt då TR godkände skolans förklaring att allmänna åtgärder vidtagits och klimatet i klassen hade förbättrats medan HovR konstaterar att ingen ordentlig utredning vidtogs i det enskilda fallet och skadeståndsansvaret berodde på det.

I fall 3 har skolans insatser varit omfattande men de ansågs ändå inte vara tillräckliga i HovR. Det berodde mycket på att det saknades en helhetlig plan för åtgärderna. Det var främst punktinsatser som sattes in av skolan vid inträffade händelser istället för att ha en kontinuitet i arbetet och en långsiktig plan för åtgärderna. Man kan konstatera att HovR gör bedömningen att om kränkningarna fortsätter trots att huvudmannen agerar är de vidtagna åtgärderna inte tillräckligt kraftfulla och konstruktiva.

En annan tydlig brist man kan se i fall 3 är att skolan väljer att se elevens problem med sitt humör som orsak till kränkningarna även fast det framgår att en ordentlig undersökning av elevens påstådda aggressionsproblematik aldrig gjordes av skolan. Det skedde inte trots att önskemål om det framfördes av elevens mor. Istället hänvisades eleven att gå i den aggressionshantering som skolan erbjöd. Barn- och ungdomspsykiatrien undersökte eleven efter vårdnadshavarens initiativ och kom fram till att han inte led av några aggressionsproblem. Om huvudmannen sett till att gå till botten med problemet så hade det gått att bortse från den påstådda sociala problematiken när kränkningar inträffat. Nästan alla av den personal från skolan som hörts i TR har nämnt hans sociala problem som en förklaring till problemen och som en ursäkt till att kränkningarna fortsatt. I fallet uttalar även Dan Olweus att om en elev blir arg och reagerar när denne blir utsatt får det ses som en naturlig och sund reaktion hos eleven.

6.4.4 Användandet av disciplinära åtgärder

I de tre fallen kan man se att skolan och huvudmannen inte har använt sig av alla de disciplinära åtgärder som de haft att tillgå. I samtliga tre fall har de vidtagna åtgärderna främst varit att tala med de elever som varit drivande i den kränkande behandlingen och även ta kontakt med deras vårdnadshavare i vissa fall. Att tala med eleverna är en del i utredningsplikten och trots att utredning räknas in bland de disciplinära åtgärderna kan den

¹⁰⁷ Utredningsplikten är lika långtgående både i Bel och i SKL och det har inte skett någon förändring ansvaret att utreda när lagen fördes över till SKL eller vid den nya SKL:s uppkomst.

inte anses vara ”disciplinär” på samma sätt som de andra. Att endast tala med eleverna kan snarare ses som ett led i försöken att ta reda på vad som hänt i den aktuella situationen.

De åtgärderna som faktiskt använts får ses som de minst ingripande som skolan haft att tillgå. Inga varningar har skickats med eleverna utan fokus har främst varit på att eleverna ska bevarandra om ursäkt. I fall 3 har viss uppföljning skett för att se om problemet försvunnit och om eleven sagt att problemet varit löst har utredningen lagt ner.

I fall 3 uttalade sig professor Dan Olweus om metoden att använda samtal mellan eleverna som konfliktlösningsmetod. Enligt honom är det inte en effektiv metod då det inte är någon god indikator på att det verkligen kommer till en lösning. Även så kan den utsatta eleven komma att påstå att problemen är lösta vid senare frågor då eleven inte vill framstå som omöjlig eller bevärlig. Det kan man se exempel på i både fall 1 och 3 där eleven vid vissa tillfällen förnekat att problematik existerat.

Det åtgärder som skolan valde att ta till i fall 1 var att prata med de berörda eleverna och kontakta deras föräldrar i vissa fall. Därmed har de ansett att saken har varit utagerad. Som nämnts är det inte en bra väg att gå för att få stopp på kränkande behandling. Det märks även på att eleven senare hävdade att problemen varit lösta vid direkta frågor från personal på skolan trots att elevens vårdnadshavare vittnat om motsatsen.

Utifrån den lag som var aktuell i rättsfallen fanns inte möjligheten att stänga av en elev som en disciplinär åtgärd.¹⁰⁸ I fall 3 har en elev som kränkt den utsatta eleven fått studera hemifrån under en period men man kan utifrån rättsfallet utläsa att det inte endast var den aktuella händelsen mot den utsatta eleven som varit orsaken till det. Den händelsen gick inte att utreda då ingen visste vad som egentligen hände och elevernas utsagor beskrev två olika händelseförlopp.

6.4.5 Skadeståndets storlek

Skadeståndets storlek skiljer sig åt i de olika målen. Även om HovR höjde skadeståndet i fall 1 till 50 000 blev skadeståndet för huvudmannen nästan det dubbla i fall 3. I fall 2 uppgick skadeståndet till 25 000 kr. Det är tydligt på beloppen att HovR har dömt ut ett större skadestånd ju allvarigare kränkning som eleven blivit utsatt för även om huvudmannen agerat kraftfullt. Det går att konstatera från domsluten i de tre rättsfallen att kränkningarnas art, grad

¹⁰⁸ Möjligheten att stänga av en elev inom grundskolan kom i och med SKIL 2010.

av allvarlighet, tidsperioden som de har pågått och hur omfattande huvudmannens undersökning varit har stor betydelse vid beräkningen av skadeståndets storlek.

I fall 1 valde HovR att höja skadeståndet till det dubbla mot vad TR hade dömt ut. Det kränkningar som eleven i fallet fått utstå har varit verbala men inte involverat något våld mot dennes person. HovR motiverade höjningen med att det behövdes för att uppnå det preventiva syftet med skadeståndet.

Fall 2 kan ses som det mål där kränkningarna varit mildast då de främst bestått av viskningar, utfrysning och några enstaka mer konkreta händelser där eleven känt sig öppet kränkt. Trots det har eleven blivit märkbart påverkad av den kränkande behandling som pågått och tagit illa vid sig av det inträffade. Ett skadestånd på 25 000 kan ses som högt med den bakgrunden men då skadeståndet ska ha den dubbla verkan att ersätta eleven för kränkningen och förmå skolan att avhålla sig från framtida överträdelser är summan inte anmärkningsvärt hög.

I jämförelse med de andra målen har de kränkningar som eleven i fall 3 utsatts för varit fysiska och pågått under väsentligt längre tid. Även om det endast var en period om två år som var aktuella i BEO:s talan, utifrån när bestämmelserna i BeL började gälla, pågick kränkningarna i sammanlagt sju års tid när eleven gick på skolan. Med det i åtanke och det faktum att eleven har lidit fysiska och psykiskt under en lång tidsperiod och själv blivit utpekad som en del av problemet i den kränkande behandlingen är inte den summan särskilt hög. Eleven har haft flera dokumenterade skador som uppkommit efter händelser som kunnat hänföras till den kränkande behandlingen. TR ansåg ändå att skolan hade gjort vad den kunnat för att stoppa situationen och ogillade talan medan HovR utdömde ett skadestånd på 95 000 kr till eleven.

6.4.6 Sammanfattande kommentarer på rättsfallen

Utifrån de tre rättsfallen kan man konstatera att huvudmännen har haft en bristande kunskap om sin utredningsplikt och vad som förväntas av dem vid situationer av kränkande behandling. Genomgående i fallen är bristande utredningar från skolans sida och skuldbeläggande av den utsatta eleven istället för att i ett tidigt skede vidta kraftfullare åtgärder som kunde ha sparat eleven mycket lidande, både psykiskt och fysiskt. Slutsatsen är att alla de åtgärder som skolan gör som inte ser till att den kränkande behandlingen faktiskt upphör är att se som otillräckliga. Det enda sättet att uppfylla utredningsskyldigheten är att faktiskt gå till botten med händelserna och se till att de får ett stopp.

Att rättsfallen grundar sig i den gamla lagen indikerar förhoppningsvis på att medvetenheten om skolans ansvar på skolorna har ökat i och med införandet av den nya SkIL. Den utökade möjligheten att ge elever skadestånd efter BeL och BEO:s tillkomst är positivt i den bemärkelsen att eleven har möjlighet att få upprättelse för den kränkning som den utsatt för, både på grund av den kränkande behandlingen men även för skolans brist i agerande.

En annan kritik som man kan rikta mot huvudmännen är deras sätt att följa upp de händelser som inträffat. Förutom den första kontakt som de haft med de inblandade eleverna efter att kränkande behandling skett har ingen direkt uppföljning gjorts. En bättre uppföljning för att se att den kränkande behandlingen inte fortsatt i det dolda hade varit önskvärd och en tydlig plan med åtgärder är även något som HovR efterfrågade. Det hade även kunnat visa på att de inträffade händelserna var del i en kontinuerlig kränkande behandling och inte bara var enstaka händelser.

I de aktuella fallen hade omplacering av eleverna som kränkt varit svår att göra i praktiken då det har rört sig om stora grupper av elever. I många fall kan det innebära att det är den elev som blivit utsatt som blir tvungen att byta klass eller skola, såsom i de nämnda fallen. Dock har det i de aktuella rättsfallen skett på eget initiativ och inte som en åtgärd som skolan valt att vidta för att stoppa den kränkande behandlingen. Dock får man anta att eleverna inte gjort det helt frivilligt utan att det skett på grund av de kränkningar som de blev utsatta för.

Gällande de disciplinära åtgärderna som finns att tillgå för skolan har de använts sparsamt och har främst hållit sig inom den ordinarie utredningsplikten. Att de vanligast förekommande åtgärderna som skolorna använt sig av även är de som ger sämst resultat för att stoppa kränkande behandling enligt forskningen som Dan Olweus gjort borde indikera huvudmännen att omvärdera sina metoder för konfliktlösning mellan elever.

Då skadeståndet även ska ha en preventiv verkan för att huvudmannen inte ska göra om samma misstag får man hoppas att domarna har lärt huvudmännen mer om sina skyldigheter och även gett vägledning för andra huvudmän så att de inte gör om samma misstag vid sina skolor. Sammanfattande kan man tycka att det är anmärkningsvärt att huvudmännen i de ovan refererade fallen inte valt att förlikas med BEO och därmed undvika domstolsprövning. De ursprungliga beloppen som BEO valt att kräva från huvudmännen har varit höga och man kan fråga sig hur beräkningen har skett samt hur de står i proportion med den kränkning som eleverna blivit utsatta för. Däremot har skolan som mål att ha nolltolerans mot kränkande

behandling. Man kan se det som ett misslyckande från deras sida när elever blir så utsatta som de elever som var aktuella i rättsfallen och därmed borde skadeståndet vara kännbart för huvudmannen. Då förlikning inte kom till stånd från början kan man anta att redan det ursprungliga beloppet hade varit kännbart för huvudmannen. Det slutgiltiga skadeståndet som huvudmännen har förpliktats att betala till eleverna, tillsammans med de rättegångskostnaderna som huvudmannen dragit på sig, lär överstiga BEO:s ursprungliga krav mångfaldigt. Då pengarna som går till rättsprocessen är kommunala pengar tas de från andra delar inom den kommunala budgeten. Ett bättre förebyggande arbete hade med andra ord sparat kommunerna stora summor som istället kunnat gå till skolans verksamhet i stort och kommit fler elever till nytta.

7. Sammanfattande kommentarer

Under arbetets gång har jag märkt att det finns en relativt tydlig lagstiftning på området med regler om vad som förväntas av skolan när det kommer till situationer kring kränkande behandling och trakasserier. Att lagstiftningen på området är så pass omfattande är positiv men då så många elever ändå blir utsatt för kränkningar varje dag kan man fråga sig om den är tillräckligt skarp och hur effektiv den egentligen är. Om det trots tydlig lagstiftning finns kunskapsbrister hos de som ska använda sig av lagens bestämmelser blir det svårt att uppfylla de krav som ställs. Som rättsfallen visat på är det främst inom området för hur långt skolans skyldighet att utreda uppkomna händelser sträcker sig som kunskapsbristerna visar sig. BEO vill att skolans ansvar ska vara långtgående och alltid se till den utsatta elevens bästa. I realiteten fungerar de inte alltid så. Att HovR har valt att ändra TR:s dom i två av de tre fall som jag valt att ta upp tyder på en oenighet inom rättsväsendet för hur man ska bedöma skolans ansvar. Det kan inte ses som rättssäkert att det kan skilja sig så mycket åt i bedömningen mellan de två instanserna.

Den rådande uppdelningen inom skolväsendet är målstyrning och inte detaljstyrning från nationell nivå. Med den utgångspunkten kan man fråga sig om det vore förenligt att detaljstyra hur skolorna ska arbeta kring dessa frågor. Skolverkets allmänna råd har kommit till efter att de händelser som figurerade i rättsfallen ägde rum och förhoppningsvis ska de tydligare råden och förslagen på hur arbetet kan läggas upp vara behjälpligt för skolorna när de tar fram rutiner kring kränkande behandling i verksamheten. Tanken är att skolan främst ska arbeta utifrån sina egna förutsättningar och se till hur deras unika elevunderlag ser ut. För att inte skapa för skarpa ramar i arbetet ges därför endast råd och inga mallar ut.

Röster har höjts de senaste åren, både inom politiken och i samhällsdebatten i övrigt, om att skolan borde återförstatligas. Det kan ses som en reaktion på de senaste årens sjunkande studieresultat för eleverna i den svenska skolan jämfört med den resterande världen. Det är inte omöjligt att skolan åter igen kommer gå mot större detaljstyrning och mindre frihet för de enskilda huvudmännen att utforma sina skolenheter. Om den styrningen även skulle omfatta det förebyggande arbetet mot kränkande behandling är svårt att avgöra men det är inte omöjligt.

Utifrån de rättsfall som jag har tagit upp kan man konstatera att skolans ansvar sträcker sig långt. Det finns mycket som de kan ta till för att skydda en elev som blir utsatt för kränkande behandling eller trakasserier. Det är även mycket som de måste göra i enskilda fall för att inte anses bete sig försumligt. Det är positivt att det har getts så stora möjligheter att hjälpa elever som blir utsatta i skolan och jag anser att skolan behöver verktyg för att lösa de uppkomna situationerna som ofta är komplexa. I rättsfallen kunde man se att det fanns en ovillighet från skolans håll att använda sig av mer ingående disciplinära åtgärder än samtal med elever och kontakt med vårdnadshavare. De åtgärder som vidtogs där visade sig dock inte vara tillräckliga för att stoppa kränkningarna. Precis som det i samhällsdebatten ofta argumenteras för hårdare straff vid begångna brott kan man anse att det även borde ingripas hårdare vid kränkande behandling och trakasserier i skolan. Ofta röra det sig om handlingar som skulle anses brotliga om förövaren och offret hade varit äldre och det hade skett i en annan miljö än skolan. BRÅ har visat i studier att finns det ett samband mellan mobbning och kriminalitet senare i livet. Det finns därför goda skäl att försöka få stopp på handlingar så fort som möjligt.¹⁰⁹

Att försöka utöka de disciplinära åtgärderna inom skolan kan vara väl hårt då det rör sig om elever som behöver få sin utbildning för att förhoppningsvis mogna och växa upp till ansvarstagande individer. Det är även svårt att se vad mer som huvudmannen skulle kunna få befogenhet att göra då det ska röra sig om åtgärder som har ett samband med skolans verksamhet. Dock bör de mer inskränkande disciplinära åtgärderna användas i större utsträckning precis som det ofta efterfrågas att domstolar ska använda sig av hela straffskalen när det kommer till annan brottslighet. Att snabbare och tydligare visa att vissa beteenden är oacceptabla inom skolan kan ge en större avskräckande effekt. Om elever märker att det inte blir konsekvenser av ett visst beteende saknas incitament att sluta med det.

Anmälningsplikts tillkomst är den senaste större förändringen i SKIL och den fyller en logisk lucka som tidigare fanns i linjen inom skolans verksamhet. Det har inte hunnit komma något rättsfall där brister i anmälningsplikten har tagits upp än men man får hoppas att antalet interna anmälningar på skolorna har gått upp sedan anmälningsplikten infördes. Då det är varje enskild huvudman som hanterar de anmälningar som kommer in finns det inget gemensamt register över hur anmälningsskyldigheten fungerar i praktiken. Enligt BEO har flera av de anmälningar som inkommit dit under år 2012 bl.a. rört brister i

¹⁰⁹ Effekten av anti-mobbingsprogram – vad säger forskningen? s. 6

anmälningsskyldigheten. Det är därmed inte omöjligt att frågan kommer att komma upp till prövning i framtiden. Överlag så har antalet anmälningar som kommer in till BEO ökat under de senaste åren och ökningen under första halvåret av 2013 var 30 % jämfört med föregående år.¹¹⁰ Om det beror på att det fler känner till möjligheten att man kan anmäla fall av kränkande behandling eller om fler elever blir utsatta i skolan är svårt att avgöra.

Som nämnts tidigare i uppsatsen finns det ett förbud mot kränkande behandling som personal inom skolan utsätter elever för och även ett förbudet för skolans personal att trakassera eller diskriminera en elev. Att behandla alla elever likadant och utifrån samma förutsättningar får trots allt ses som en självklarhet i skolans verksamhet och man får hoppas att de vuxna personer som arbetar inom skolväsendet har självbehärskning nog att klara av även de situationer där provokationer eller liknande uppförande förekommer från elevers sida. Trots förbudet förekommer det ändå ofta kränkningar från skolpersonalen.

Att införa ett liknande förbud mellan elever skulle föra med sig konsekvenser på olika plan. Om den paragraf som skulle reglera relationen mellan elever hade samma utformning som den existerande för personalen skulle skolan bli tvungen att ta till fler åtgärder för att förebygga att kränkande behandling uppstår. Det skulle förhoppningsvis leda till ett omfattande förebyggande och främjande arbete inom skolan för att lära ut grundläggande värderingar och lära skolan hur de ska reagera på tendenser på kränkande behandling innan den uppstår. Om ett förbud skulle göra en större skillnad jämfört med den nu rådande nolltoleransen på det området är dock svårt att avgöra.

En viktig skillnad som finns mellan personalen inom skolan och eleverna är att huvudmannen har ett ansvar för sin personal och deras agerande. Det råder ett anställningsförhållande dem emellan och deras lojalitet ligger hos huvudmannen. Något liknande kan inte anses finnas mellan huvudmannen och eleverna. Eleverna har en skyldighet att vistas i skolan utifrån skolplikten men huvudmannen ansvarar inte på samma sätt för de handlingar som de företar sig inom skoltid som denne gör för personalen. Om huvudmannen även skulle få ta ett ansvar för de handlingar som eleverna företar sig skulle det bli väldigt betungande. Både då huvudmannen inte har möjlighet att bevaka allt som eleverna företar sig under skoltid men även då det inte är möjligt att veta vad som sker över sociala medier då sådana kränkningar också kan ingå i skolans utredningsansvar. Även så skulle det kunna uppkomma ett stort och

¹¹⁰ BEO:s hemsida: <http://www.skolinspektionen.se/sv/Anmalningar/Att-anmala-till-Skolinspektionen/Statistik/Anmalningar-och-beslut-forsta-halvaret-2013/>

betungande ekonomiskt ansvar för huvudmannen. Varje fall där en elev anser sig ha blivit kränkt av personal inom skolan leder inte till att eleven får skadestånd men det förekommer. Då huvudmannen är kommunen skulle sådant skadestånd behöva tas från andra poster inom den kommunala budgeten för skolan vilket inte skulle vara optimalt.

Ett förbud skulle med andra ord inte gå att tillämpa i praktiken då eleverna inte har tillräckliga incitament för att vara lojala mot huvudmannen. Då är den rådande ordningen där elever kan få skadestånd utifrån om huvudmannen har brustit i sin undersöknings- och åtgärdsplikt bättre utformad för det förhållande som faktiskt råder mellan huvudmannen och eleverna på skolan.

I en artikel i Dagens Nyheter har den förra BEO Lars Arrhenius uttalat att det borde bli lättare för elever som blivit kränkta att få skadestånd. Såsom reglerna är utformad idag måste inte huvudmannen acceptera eller besvara de krav som BEO ställer på skadestånd. Istället kan det dröja flera år innan en elev får skadestånd och upprättelse om BEO tvingas ta ärendet till domstol. Han önskar istället att nuvarande lagstiftning ska skärpas till och han förespråkar en ordning där BEO kan ta beslut om skadestånd och att beslutet ska vinna laga kraft om inte skolan överklagar det inom en viss tid. Det skulle sända en viktig signal till elever som drabbas att deras problem verkligen tas på allvar.¹¹¹

Även så efterfrågade han en möjlighet att BEO skulle få utreda även de fall som i dagsläget skickas till DO, dvs. de fall som rör trakasserier. En sådan ordning skulle underlätta för BEO och DO då det vore tydligt vem som ansvarar för de elevärenden som kommer in. Ett ärende kan innehålla inslag av både trakasserier och kränkande behandling och som det ser ut idag delar BEO och DO upp ärendena mellan sig beroende på vad som kan anses vara övervägande i det aktuella fallet. Om det istället skulle vara samma person som hanterade båda typerna av ärenden skulle den problematiken försvinna. Det skulle underlätta för elever som blivit utsatta för kränkning som då inte måste göra en gränsdragning om det som de blivit utsatta för ska räknas som trakasserier under diskrimineringsgrunderna eller som kränkande behandling enligt SkL.

Jag kan avslutande konstatera jag under uppsatsarbetets gång har förvånats över att det finns så pass mycket lagstiftning som reglerar området men att det ändå är så många elever som blir mobbade under sin skoltid. Precis som tidigare BEO Lars Arrhenius anser jag att det borde vara mycket lättare för elever att få skadestånd än det är idag men att det viktigaste är att det

¹¹¹ DN:s hemsida: dn.se/nyheter/sverige/forra-beo-kraver-skadestand-till-mobbade-elever/

förebyggande arbetet ska fungera så bra att det inte ska komma till en punkt där skadeståndsansvaret aktualiseras. Elevens bästa måste anses innebära att skolan åtgärdar uppkomna problem skyndsamt och inte främst att en elev kan få skadestånd som plåster på såren men då först måste genomgå den tid som kränkningarna pågår i skolan och därefter eventuellt återuppleva dem under en rättegång.

Med tanke på det stora antal elever som blir utsatta för kränkande behandling eller trakasserier varje dag borde det tas hårdare tag mot de skolor som inte uppfyller sina skyldigheter att utreda och vidta åtgärder. En lag vars skrivning verkligen gör att elever garanteras en skolgång fri från kränkande behandling och trakasserier borde vara en av skolans viktigaste frågor idag.

8. Källförteckning

Litteratur:

Viola Boström, Skoljuridik, upplaga 3:1, Liber, 2012

Clevesköld, Lars., Jernelöv, Simon., Orrsten, Ann., Okada, Nina., Nya skollagen - En lagkommentar, del 1, upplaga 1, JP Infonet, 2011

Fransson, Susanne., Stüber, Eberhard, Diskrimineringslagen - en kommentar, upplaga 1, Norstedts gula bibliotek, 2010

Nordlöf, Kerstin, Unga lagöverträdare i social-, straff- och processrätt, upplaga 2 Studentlitteratur, 2012

Appelberg, Göte., Carlson, Jan, Juridik för skolledare, upplaga 2, Studentlitteratur, 2011

Werner, Lars, Skolledarpraktikan - Vad varje rektor måste veta om skolans regler och hur de hanteras till vardags, Norstedts Juridik, 2014

Jarl, Maria , Skolan och det kommunala huvudmannskapet, upplaga 1, Gleerups, 2012

Hellner, Jan., Radetzki, Markus, Skadeståndsrätt, upplaga 8, Norstedts Juridik, 2010

Offentligt tryck:

Prop. 2005/06:38 Trygghet, respekt och ansvar – om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever

Prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet

Prop.2007/08:95 Ett starkare skydd mot diskriminering

SKOLFS 2012:10 Skolverkets allmänna råd om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling

Skolinspektionens årsredovisning, 2012

Myndighetspublikationer:

Brottsförebyggande rådet, Effectiveness of Programmes to Reduce School Bullying – a Systematic Review, Ttofi, Maria., Farrington, David., Baldry, Anna. 2008

Brottsförebyggande rådet, Effekten av anti-mobbningsprogram – vad säger forskningen? Per Alvant, 2009

Brottsförebyggande rådet, Stöld, våld och droger bland ungdomar i årskurs nio, rapport 2005:4, 2005

Skolverket, allmänna råd för att arbeta mot diskriminering och kränkande behandling, nr. 12:1274, 2005

Skolverket, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94, 2006

Skolverket, Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr 11, 2011

Skolverket, Utvärdering av metoder mot mobbning, rapport 353, 2011

Internetkällor:

Barn- och elevombudsmannen, Frågor och svar, (23/2-2014)

<http://www.skolinspektionen.se/sv/BEO/Fragor-och-svar/>

Barn- och elevombudsmannen, Om BEO, 13/3-2009 (23/2-2014)

<http://www.skolinspektionen.se/sv/BEO/Om-BEO/>

Dagens Nyheter, Förra BEO kräver skadestånd till mobbade elever 21/5-2013 (23/2-2014)

<http://dn.se/nyheter/sverige/forra-beo-kraver-skadestand-till-mobbade-elever/>

Diskrimineringsombudsmannen, Hur anmäler jag?, 19/1-2012 (23/2-2014)

<http://www.do.se/sv/Diskriminerad/Utbildning/Hur-anmaler-jag/>

Diskrimineringsombudsmannen, Likabehandlingsarbete i skolan, 20/1-2012 (23/2-2014)

<http://www.do.se/sv/Forebygga-diskriminering/Utbildning/Forebygg-diskriminering-i-skolan/>

Diskrimineringsombudsmannen, Om DO, 20/1-2012 (23/2-2014)

<http://www.do.se/sv/Om-DO/>

Diskrimineringsombudsmannen, Utredningsskyldighet, 27/10-2009 (23/2-2014)

<http://www.do.se/sv/Forebygga-diskriminering/Utredningsskyldighet/>

Diskrimineringsombudsmannen, Vilka anmälningar driver DO rättsligt (23/2-2014)

www.do.se/sv/Fakta/Fragor-och-svar/Om-anmalningar/Hur-och-varfor-tar-DO-emot-anmalningar/

Olweus Bullying Prevention Program, A Brief History (22/2-2014)

http://www.violencepreventionworks.org/public/olweus_history.page

Skolinspektionen, Anmälningar och beslut första halvåret 2013, 23/7-2013 (23/2-2014)

[http://www.skolinspektionen.se/sv/Anmalningar/Att-anmala-till-](http://www.skolinspektionen.se/sv/Anmalningar/Att-anmala-till-Skolinspektionen/Statistik/Anmalningar-och-beslut-forsta-halvaret-2013/)

[Skolinspektionen/Statistik/Anmalningar-och-beslut-forsta-halvaret-2013/](http://www.skolinspektionen.se/sv/Anmalningar/Att-anmala-till-Skolinspektionen/Statistik/Anmalningar-och-beslut-forsta-halvaret-2013/)

Skolinspektionen, Historik, 3/1-2012 (23/2-2014)

<http://www.skolinspektionen.se/sv/Om-oss/Var-verksamhet/Historik/>

Skolverket, Kränkningar och mobbning, 4/12-2013 (23/2-2014)

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/nar-vardegrunden-bryts/2.7180>

SVT nyheter, Mobbad tvingas till domstol, 15/3-2012 (24/2-2013)

<http://www.svt.se/nyheter/sverige/mobbad-tvingas-till-domstol>

Rättsfall:

Högsta domstolen

NJA 2001 s.106

Hovrätten

Göta Hovrätt mål nr. T 48-13

HovR i Västra Sverige mål nr. T3021-11

HovR i Västra Sverige mål nr T3724-10

Kammarrätten

KamR i Sundsvall mål nr. 1492-12

KamR i Sundsvall mål nr. 1493-12

KamR i Sundsvall mål nr. 1494-12

Tingsrätten

Göteborgs tingsrätt, målnr. B 705-13

Värmlands tingsrätt, målnr. B 3800-13

Myndighetsbeslut:

Skolinspektionens beslut, dnr. 2009:2012

Malin Henriksson registrerades på uppsatskursen första gången HT 2013, har inte omregistrerats på kursen eller deltagit i några tidigare examinationstillfällen.